ב"ה, ערב חג השבועות תשפ"א

גליון מס' 64

כי קרוב

לאור החסידות ובדרכי החסידות

יגיעה בתורה

סיפורו המופלא של החסיד רבי יקותיאל ליפלער והדרך הארוכה שעשה להבנה בתורה

וּרְעֵה אֱמוּנָה

שיחת עומק מאלפת עם הגאון החסיד רבי חיים שלום דייטש שליט"א, בעקבות האסון הנורא במירון, משולבת בשיחת חיזוק והדרכה לקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו

עדכוני חב"ד;

מה בין המצוות של האבות לקיומן על ידינו?

החידוש שבמעמד הר סיני

נשמתא דאורייתא

ובתורתו יהגה

תורת החסידות של כ"ק אדמו"ר מהר"ש זי"ע

דרגות בעבודת ה' לשמה

לרגל יום מתן תורה

נשמת המשנה

מאת הגה"ח הרב יואל נהן שליט"א

חג השבועות

משה רבינו, דוד המלך והבעל שם טוב

א. בחג השבועות, זמן מתן תורתנו, אירעו במהלך הדורות עוד שני אירועים כלליים: ביום זה הסתלק דוד המלך ע"ה, ואלפי שנים אחר-כך, ביום זה בשנת ה'תק"כ, הסתלק מורנו הבעש"ט.

במתן תורה נעשה עם ישראל לעם וקיבל את התורה מהקב"ה; דוד המלך גם הוא החל עניין חדש בעם ישראל - על-ידו החלה מלכות בית דוד הנצחית; והבעש"ט גילה דרך מיוחדת בעבודת ה', דרך החסידות, המשפיעה על כלל עם ישראל.

העובדה ששלושה מאורעות אלה - מתן תורה, הסתלקות דוד המלך והסתלקות הבעש"ט - התרחשו ביום אחד, מלמדת שיש נקודה משותפת המאחדת ביניהם.

באחת משיחותיו (אוצר לקוטי שיחות - מועדים, שבועות, שיחה ו) עמד הרבי זי"ע על עניין זה וביאר, ששלושה מאורעות אלה מסמלים נקודה אחת שבאה לידי ביטוי בשלושה שלבים: במתן תורה ניתן הכוח מלמעלה לכללות העניין, אבל בגלוי החל אז השלב הראשון בלבד; השלב השני החל להתגלות על-ידי דוד המלך; והשלב השלישי החל להתגלות על-ידי הבעש"ט, והוא יושלם בגאולה העתידה.

"בור סוד" ו"מעיין המתגבר"

ב. במדרש (שמות רבה פרשה יב,ג) מבואר החידוש שהתרחש במתן תורה על-ידי משל למלך שגזר ואמר, "בני רומי לא יֵרדו לסוריה ובני סוריה לא יעלו לרומי. כך כשברא הקב"ה את העולם גזר ואמר: 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם'; כשביקש ליתן התורה, ביטל גזירה ראשונה ואמר: התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים, ואני המתחיל, שנאמר 'וירד ה' על הר סיני' (עליונים ירדו למטה), וכתיב 'ואל משה אמר עלה אל ה'' (תחתונים יעלו למעלה)". מדברי המדרש עולה, שבביטול המחיצה יש שני שלבים: "עליונים ירדו לתחתונים" ו"תחתונים יעלו לעליונים".

מה משמעותם של שני השלבים האלה? אם העליונים יורדים למטה, היינו שהקב"ה מתגלה בתוך המציאות של התחתונים, ואם כן, מהי ההוספה "תחתונים יעלו לעליונים"?

אלא שאכן, גם ירידת העליונים למטה יוצרת קשר בין התחתונים לאור האלוקי העליון היורד אליהם, אבל כל עוד הגילוי האלוקי בתחתונים נעשה מצד ירידת העליונים אליהם - אין זה פועל שינוי במציאות התחתונים עצמם.

אפשר להסביר זאת על-ידי משל מרב ותלמיד. ייתכן שהתלמיד קולט את דברי הרב ומבינם היטב, אבל בתום הלימוד התלמיד עצמו לא השתנה ולא התעלה. אם יתבקש לבאר סוגיה שלא שמע עליה שיעור מרבו, לא יהיה לו מה לומר. הדבר מעיד שכוח השכל שלו לא השתנה על-ידי לימודו אצל הרב.

אבל יש תלמיד שאחרי שלמד הרבה מחכמת רבו, בכוחו לחדש סברה עצמאית, גם בעניינים שבהם לא שמע שיעורים מהרב. שכלו השתנה והזדכך, עד שהוא יכול ללמוד היטב בכוחות עצמו. ועם זה, גם אחרי שהתלמיד הזדכך, עדיין סברותיו אינן דקות ועמוקות כמו סברותיו של הרב. סוף-סוף הוא נשאר בגדר תלמיד, וחידושיו מוגבלים ברמת העומק והדקות שבהם.

שני סוגי תלמידים אלה נקראים בלשון המשנה (אבות ב,ט) "בור סוד שאינו מאבד טיפה" ו"מעיין המתגבר". בכל אחד מהם יש מעלה שאינה בזולתו: מעלת ה'בור סוד' היא בכך שכל דברי רבו נקלטו היטב בשכלו ושמורים אצלו; ואילו מעלת ה'מעיין המתגבר' היא בכך ששכל הרב פעל שינוי בשכל התלמיד, ומעתה בכוחו לחדש השכלות חדשות בעצמו (ראה לקוטי שיחות, כרך י, עמ' 82).

מה נעלה יותר? אם מדובר על מדרגת הרעיונות - מעלת 'בור סוד' עדיפה. מכיוון שמעלתו היא בקליטה הטובה של דברי הרב, הרי סברותיו של הרב נעלות לאין ערוך מסברותיו של התלמיד החדשן. ואולם אם מדברים על מדרגת התלמיד - הרי ש'מעיין המתגבר' עדיף. בכוח עיונו בדברי הרב הוא עצמו השתנה, ומעתה ביכולתו לחדש ולהבין גם בתחומים שבהם לא שמע מהרב.

בדומה לזה הם שני העניינים שהחלו במתן תורה - "עליונים ירדו לתחתונים" ו"תחתונים יעלו לעליונים": במתן תורה הקב"ה התגלה עם כל עצמיותו בעולם הזה. גילוי עצום זה פעל התבטלות מוחלטת בעולם כולו, עד ש"ציפור לא צווח ועוף לא פרח". אך התגלות זו, שבאה "מלמעלה למטה", עדיין אינה משלימה את מטרת מתן תורה. הכוונה העליונה היא לא רק שהאור האלוקי יימצא בעולם - "עליונים ירדו לתחתונים", אלא שגם המציאות הגשמית עצמה תשתנה ותזדכך - "תחתונים יעלו לעליונים".

כאשר האור נמשך מלמעלה למטה, מתגלה בעולם אור נעלה ביותר, אולם ה'כלי' עצמו, העולם, אינו משתנה על-ידי כך. דווקא כאשר התחתונים עובדים ומזדככים בכוחות עצמם נעשה שינוי בעולם עצמו, והוא מצידו מתרומם לדרגה עליונה יותר. אבל מכיוון שזיכוך זה נעשה בכוחותיהם המוגבלים של הברואים, הוא מוגבל ומצומצם לפי ערך עבודתם.

נמצא ששני העניינים "עליונים ירדו לתחתונים" ו"תחתונים יעלו לעליונים" הם שני אופנים בקשר של הקב"ה עם העולם, ובכל אחד מהם יש מעלה שאין בזולתו.

המטרה – הסרת המחיצה

ג. למרות שעליית התחתונים לעליונים מבטאת עניין נוסף בקשר של העולם עם הקב"ה, קשר שנעשה מצד גדרי העולם עצמו, גם עניין זה נובע מההתגלות של מתן תורה. בגלוי החל אז רק השלב הראשון - ירידת העליונים למטה (וכלשון המדרש הנ"ל: "ואני המתחיל, שנאמר, וירד ה' על הר סיני"), ואילו השלב השני של עליית התחתונים למעלה, החל רק אחר כך, כאשר "אל משה אמר עלה אל ה'"; אבל עניין זה עצמו יונק את כוחו מההתגלות העצומה של מתן תורה, שהיא המאפשרת את כללות החיבור של העליונים עם התחתונים, בכל האופנים האפשריים.

יתרה מזו, במתן-תורה ניתן הכוח גם לעניין שלישי הנעלה משני אופני הקשר המוזכרים לעיל.

ביאור הדברים:

כפי שהוזכר בסעיף הקודם, בכל אחד מהאופנים - "עליונים ירדו לתחתונים" ו"תחתונים יעלו לעליונים" - יש חיסרון: כאשר העליונים יורדים מלמעלה למטה, האור הוא נעלה, אבל אין הוא קשור לגדרי התחתונים עצמם; ומאידך, כאשר התחתונים עולים מלמטה למעלה, אמנם הם עצמם מזדככים, אבל

> הכוונה העליונה היא לא רק שהאור האלוקי יימצא בעולם – "עליונים ירדו לתחתונים", אלא שגם המציאות הגשמית עצמה תשתנה ותזדכך – "תחתונים יעלו לעליונים"

כיקרוב
עריכה: בנימין ליפקין | רכז מערכת: אהרן לוין | © כל הזכויות שמורות
להפצה, פרסום, תגובות ויצירת קשר - 072-279-2086 | KIKAROV10@GMAIL.COM • מו"ל: מעיינותיך

האור נמוך יותר. נמצא, שהמחיצה המבדילה בין העליונים לתחתונים עדיין קיימת.

אבל מטרת מתן תורה היא שהמחיצה המבדילה תתבטל לגמרי, ושתי המעלות יתמזגו: התחתונים עצמם יתעלו לגמרי, ולא רק באופן מוגבל כפי שזה עכשיו, אלא הם יתחברו עם העליונים עצמם, עם בחינת הבלי-גבול שבאלוקות, שלמעלה לגמרי מגדרי מציאותם.

וכך נאמר על תקופת הגאולה העתידה: "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר" (ישעיה מ,ה) - יתגלה אז החיבור האמיתי שביניהם, עד שהבשר הגשמי עצמו, מצד גדרי מציאותו, יראה את אור אין-סוף עצמו.

וגם על חיבור נעלה זה ניתן הכוח במתן תורה. אלא שבמתן תורה עניין זה ניתן בכוח ובהעלם בלבד, ולעתיד לבוא הוא יתגלה בפועל.

נמצא, שחיבור העליונים והתחתונים שנעשה במתן-תורה כולל שלושה עניינים: א) ירידת העליונים למטה. דבר זה החל בפועל ובגלוי כבר במתן תורה. ב) עליית התחתונים למעלה. הכוח על דבר זה ניתן גם כן במתן תורה, אבל בפועל הדבר החל להתגלות רק לאחר מתן תורה, והוא הושלם על-ידי דוד המלך (כדלקמן בסעיף ד). ג) ביטול המחיצה לגמרי - החיבור המוחלט בין העליונים לתחתונים. וגם לעניין זה ניתן הכוח במתן תורה, אולם התגלותו בפועל תהיה רק בגאולה העתידה. ותורת החסידות שגילה הבעש"ט היא התנוצצות מגילוי מיוחד זה (כדלקמן סעיף ה).

המלכות מקיפה הכול

ד. הקשר בין דוד המלך לעליית התחתונים למעלה מתבטא בחידוש העיקרי שפעל דוד המלך בעם ישראל - מלכות בית דוד הנצחית.

הקשר של המלך עם העם מקיף את כל פרטי חייו של העם. שלא כמו הרב, הקשור אל התלמיד רק בהקשר לדברי התורה שהוא מלמד אותו, הרי הקשר של המלך עם עמו תופס ומקיף את כל ענייניו של העם. לאזרח החי במדינת המלך אין שום דבר פרטי שאינו קשור למלכותו של המלך. לכן הדין הוא, שכאשר המלך אומר לאיש פלוני שלא ייצא מביתו, והאיש יצא - יש לו דין מורד במלכות והוא חייב מיתה (רמב"ם הלכות מלכים פ"ג ה"ח). ולכאורה, הרי הוא לא המריד אנשים כנגד המלך, ולא עשה שום פעולה שתוכנה פוגע במלכות? מלכותו של המלך אינה תלויה בכך שפלוני שוהה בבית דווקא ואינו יוצא ממנו. אלא שהואיל וכל מציאות העם שייכת למלך, הרי כל הפרטים של העם שייכים למלך וצריכים להיות בהתאם לרצונו. ואם יש פרט שנעשה הפך רצונו - זה עצמו מרידה במלכות.

עניין זה, שהמלכות קשורה לכל מהותו של האזרח, מתבטא גם בזה שהעונש על מרידה במלכות הוא מוות. אבן-הבוחן אם דבר מסוים קשור למהות האדם היא השאלה מה יהיה אם הדבר יילקח ממנו. אם הדבר קשור לעצם מהותו, לא יוכל להמשיך לחיות; ואם הוא ממשיך לחיות - הרי שהדבר אינו קשור למהות חייו.

נמצא שעונש המוות לעובר על ציווי המלך מבטא שהמלכות קשורה לעצם חייו של האזרח. הדבר מראה שעצם מציאותו של העם קשורה למלך, ואם האזרח ממרה את ציוויו - אין קיום למציאותו.

זה הקשר בין מלכות בית דוד לעליית התחתונים למעלה: כפי שהוזכר לעיל, ההבדל המהותי בין ירידת העליונים למטה לעליית התחתונים למעלה הוא בכך, שעל-ידי ירידת העליונים למטה, התחתון עצמו, מצד גדרי מציאותו, לא נעשה מחובר לעליון; ואילו על-ידי עליית התחתון למעלה, התחתון עצמו משתנה. אבן-הבוחן לכך שהתחתון מצד עצמו השתנה ונעשה קשור לעליון הוא בזה, שהחיבור לעליון קשור עם כל הפרטים של התחתון.

ומכיוון שהביטול למלך בישראל נובע מכך שהמלך עצמו בטל למלכות שמים, ועל-ידי הביטול של העם אליו - מתגלה, מתעורר ומתעצם בעם הביטול למלך מלכי המלכים, נמצא שעל-ידי המלך חודרת מלכות שמיים בבני ישראל בעצם מציאותם. כלומר, הביטול העצום של העם אל המלך, המקיף את כל מציאותם - מהווה בעצם ביטול לקב"ה, שהוא מלכו ואדונו של המלך.

אמנם גם לפני עניין המלוכה בישראל, שעיקרה החל על-ידי מלכות בית דוד, יהודים למדו תורה וקיימו מצוות, אולם אז החיבור עם האלוקות היה כדבר נוסף על מציאותם. אבל מצד עניין המלוכה - הקשר עם הקב"ה, עול מלכות שמיים, חודר ביהודי בעצם מציאותו. על-ידי דוד המלך, שנטע בעם ישראל את עניין המלוכה, הושרש עול מלכות שמים בעצם מציאותם של היהודים. הקשר עם הקב"ה אינו כדבר נוסף על מציאות האדם, אלא הוא קשור לכל פרטי חייו ממש, עד שבלי זה - חייו אינם חיים.

הקשר בין העולם לאלוקות

ה. אך על-אף המעלה הגדולה שבביטול העם אל המלך, גם בקשר זה יש חיסרון. עדיין האדם עדיין נשאר בגדרי מציאותו. אמנם הביטול וההתמסרות למלך הם בכל פרטי מציאותו, אבל הרגשת הביטול היא לפי מידת הכרתו של האזרח בשלטונו ובכוחו של המלך. ההתקשרות היא עם דרגת המלך כפי שהוא מצומצם לפי השגת האזרח. ואילו מצד עניין ירידת העליונים למטה, המתבטא בנתינת התורה והמצוות לישראל בסיני, יהודי יכול להרגיש את רוממותו של הקב"ה כפי שהוא למעלה מהבריאה.

בביאת המשיח יהיה חיבור של שני הדברים יחד. אז תתגלה בעולם רוממותו העצמית של הקב"ה, ודבר זה עצמו יורגש באופן פנימי בתוך מציאות הבריאה.

כהקדמה והכנה לכך התגלתה החסידות על-ידי הבעש"ט, כטעימה מהגילוי שלעתיד. בתורת הבעש"ט מתגלה נקודה שמאחדת בין העליונים והתחתונים. עניינו של הבעש"ט הוא לא רק לגלות לתלמידיו הנעלים רזי תורה עמוקים, אלא עיקר הדגשתו הייתה - לאחד את העולם עם אלוקות.

אחת הדוגמאות הבולטות לכך היא הפירוש של הבעש"ט על הפסוק, שהובא בשער היחוד והאמונה, "לעולם ה' דברך ניצב בשמיים". לאחר בריאתם השמיים לא נהפכו למציאות עצמאית ח"ו, אלא כל קיומם בכל עת ובכל רגע הוא מדבר ה' המהווה אותם.

בדברים אלה הבעש"ט מגלה מהי מציאותו האמיתית של העולם עצמו - כל מהותו אינה אלא זה שהוא מתהווה בכל רגע מאת הקב"ה.

את הקשר הזה של העולם עם האלוקות גילה הבעש"ט לא על-ידי הסברים שכליים, אנושיים ומוגבלים, אלא כפי שזה מצד התורה. הדבר בולט במיוחד בסדר הצגת הדברים בספר התניא: בפרק א של שער היחוד והאמונה מביא אדמו"ר הזקן את פירוש הבעש"ט על הפסוק "לעולם ה' דברך ניצב בשמיים" - שמזה משתמע ש"דברך" ניצב תמיד, "לעולם", בשמיים, ואם יפסיק הכוח האלוקי להוות את הנברא - הוא יחזור להיות אין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית. רק אחר-כך ממשיך אדמו"ר הזקן בפרק ב ומסביר את ההיגיון השכלי של העניין באופן שגם ה'מינים' יוכלו להבין את העניין בשכלם האנושי. אבל זה שלב ב'; שלב א', שהוא היסוד לכל העניין, הוא הפסוק שנכתב בתורה הקדושה!

כאשר היסוד הוא השכל, אזי ככל שהעניין יהיה מובן וברור - סוף-סוף הוודאות בעניין תלויה בהוכחה השכלית, וגם ההוכחה החזקה ביותר היא מוגבלת. הוכחה שכלית מעצם טבעה אינה וודאות מוחלטת. אבל הבעש"ט לא בא לחזק ביהודים את הוכחות השכל האנושי ליסודי האמונה; הוא בא לגלות את הנשמה האלוקית שביהודי. הוא האיר את אור האמונה כפי שהיא מצד התורה ומצד פנימיות הנשמה, ואת זה הוא גילה בתוך מציאותו של היהודי. מצד הנשמה הקדושה מונח בוודאות המוחלטת ביותר אצל כל יהודי שהקב"ה מהווה את העולם בכל רגע, ואת ההנחה הזאת, כפי שהיא מצד התורה ומצד הנשמה - גילה הבעש"ט בתודעתו ובשכלו של היהודי.

אם-כן יש כאן מיזוג של שני הדברים: מצד אחד מדובר על מציאותו של העולם; ומצד שני השרשת האמונה באחדות ה' שבבריאה, אינה מבוססת על הסברי השכל האנושי אלא הדיבור האלוקי הוא שמאיר. זו דוגמה למיזוג העליונים והתחתונים שיהיה לעתיד לבוא. אז תושלם כוונת מתן תורה - לחבר בין העליונים והתחתונים בתכלית השלמות.

דוד המלך השריש עול מלכות שמים בעצם מציאותם של היהודים. הקשר עם הקב"ה אינו כדבר נוסף אלא הוא קשור לכל פרטי חייו ממש, עד שבלי זה – חייו אינם חיים

ואף על פי כן מאמינים

בעקבות האסון הנורא במירון, בו נקטפו מ"ה בני עלייה בעיצומה של ההילולא דבר יוחאי, עלינו למעונו של הגאון החסיד **רבי חיים שלום דייטש שליט"א** לקבל פרק מאלף בהשקפה החסידית הנדרשת כתוצאה מכך • שמענו דברים עמוקים ונפלאים אודות חיזוק האמונה והדרך הראויה לכך • אגב כך קיבלנו הכנה ראויה לחג השבועות, זמן מתן תורתנו, הבעל"ט • קבלת התורה בשמחה ובפנימיות

הרב יהודה כהן

ברשות כת"ר, נפתח בענייני דיומא: כת"ר היה במירון בל"ג בעומר, וגם בשבת שלמחרתו - בצל האסון הכבד. את השאלה והתהיות - אין צורך לפרט...

אנחנו לא אמורים להבין את דרכי ה', ואין לנו שום אפשרות להבין חשבונות שמים. הרי בחור בישיבה מבין בעצמו שהוא לא יוכל לעמוד על סוף דעתו של גאון הדור, וכמובן שלא יוכל לעמוד על דעתם של הרשב"א והריטב"א והרמב"ם, וכמובן שגם לא על עומק דעתם של תנאים ואמוראים, וקל וחומר שאנחנו - בני אנוש בעלי שכל מוגבל, לא נוכל להבין את שכלו הבלתי מוגבל של הקב"ה. וזו שטות גמורה להתיימר לפרש חשבונות שמים.

הרבי מתבטא באגרותיו בנושאים אלו, שהחידוש הוא - מה שכן ניתן לנו להבין, מצד ההיגיון לא היינו אמורים להבין כלום ממה שקורה, ועלינו לתת תודה על המעט שאנחנו כן מבינים.

אבל האמת היא שהנקודה היא לא רק חוסר האפשרות להבין חשבונות שמים. עיקר הבעיה היא עצם זה שיש לנו בכלל רצון כלשהו להבין את דרכי ה'. ולא זו בלבד, אלא שעד כדי כך שכשמגיע מצב או התרחשות שקשה להבין אותה, אנחנו לא יכולים לעכל את זה, ולא מצליחים לקבל דבר שלא מסתדר עם ההיגיון שלנו. זוהי הבעיה העיקרית.

חטא ההבנה

מה זאת אומרת? הקב"ה ברא אותנו עם שכל, ואנחנו חיים בעולם עם כללי היגיון, ודי טבעי שקשה לקבל הנהגה אם אין לה הסבר הגיוני!

הקושי שיש לנו לקבל מה שלא מסתדר לנו, בא מהרגשת ה"ישות" העצמית. בתורת החסידות זה נקרא "הרגשת עצמו".

אילו היינו בביטול מוחלט, הרי לא זו בלבד שלא היה מפריע לנו חוסר ההבנה שלנו, אלא כלל לא היינו מצפים ולא היתה לנו כל שאיפה ואפילו לא נטיה לרצות להבין את דרכי הנהגת ה'.

מצד האמת, כל הנבראים אמורים להיות בטלים לגמרי לאלקות. הרי הקב"ה ברא את העולם יש מאין, "דבר מלא דבר", והוא תלותי לגמרי בכוח האלוקי שמהווה אותו בכל רגע, כפי שמבואר באריכות בשער היחוד והאמונה ובעוד מאמרים, ואם כן טבעי אפוא שהעולם יהיה בטל לגמרי לאלקות, בלי שום "הרגש עצמו", וקל וחומר שלא יהיה שייך שום נטיה לבחור במה שאינו אלקות.

העובדה שכל נברא מרגיש את מציאותו כמציאות נפרדת, מגיעה מחטא עץ הדעת. אז התחדש הענין של "הרגשת עצמו" (כמבואר באריכות במאמרי אדמו"ר הזקן 'אתהלך-לאזניא' ע' נו), וזה נוגע בראש ובראשונה לרצון להבין: ה"דעת" הוא אחד מחלקי המוח, אבל הוא לא מהות של הבנה שכלית, אלא הוא המקשר בין ההבנה שבמוח להרגש הלב. הרי רגשות הלב הם מושפעים ממה שהשכל מבין. אבל ההבנה כשלעצמה היא שכלית גרידא ומנותקת מהרגש, שכן השכל הוא אובייקטיבי, כלומר הוא מתייחס אל הדבר עצמו ללא נגיעות אישיות. וזהו תפקידו של מוח הדעת - להעביר את הבנת השכל לרגש שבלב.

יסוד הדברים הוא במורה נבוכים (חלק א פרק ב), הרמב"ם מביא שאלה ששאל אותו חכם אחד, על מה שאמר הכתוב שעל ידי אכילה מעץ הדעת אזי "והייתם כאלוקים יודעי טוב ורע", שלכאורה "נמצא חוטא נשכר", שהרוויח דעת כתוצאה ממה שחטא ואכל מעץ הדעת!

ומתרץ הרמב"ם שלולי חטא עץ הדעת, היתה ידיעת האדם רק באמת מול שקר, כלומר בכל דבר היה השיקול

האם נכון הדבר או לא נכון. ועץ הדעת חידש ידיעה אחרת - ידיעת הטוב והרע, כלומר מה טוב עבורי ומה לא טוב עבורי.

ולכן חטא עץ הדעת הוא שורש לכל החטאים, כי הכל מתחיל בכך שהאדם מרגיש את עצמו, ומזה מתפתחים אחר כך תאוות ורצונות עד כדי עשיה היפך רצון ה'.

גם כאן, זה שאדם מרגיש צורך להבין בשכלו האישי את דרכי ה' - זה נובע מהרגשת עצמו. אדם שבטל לחלוטין, לא מחפש כלל שהכל יתאים לכללי ההיגיון הנראים לו.

ואכן, מבואר בחסידות, שזו היא הסיבה לכך שהנביא נקרא (מלכים ב ט, יא) "משוגע", שכן הנביאים בעת נבואתם הגיעו לדרגא שלפני חטא עץ הדעת, ובמצב זה הם איבדו לגמרי את כל הדעת האישית שלהם, והם הגיעו לדרגא שהם לא היו אלא "צינור" דרכו עובר דבר ה' ביד עבדיו הנביאים. ולכן במושגי אנוש הם נקראו "משוגע" - המצב המתוקן אם כן הוא שהנבראים כלל לא מתיימרים ולא מרגישים צורך להבין.

חיזוק האמונה

ובכל זאת - מה צריכה להיות התוצאה מכזה מאורע נורא?

צריך להתחזק באמונה.

ישנם טועים וחושבים שחיזוק האמונה פירושו להעמיק יותר ולפתח הבנה שכלית במציאות ה' וכיו"ב. אבל זו טעות גמורה. אמונה היא למעלה מהדעת לגמרי. כלשון החינוך (מצוה כה) שצריך "לידע ולהאמין שיש שם אלוקה", כלומר ידיעה ואמונה הם שני דברים נפרדים.

ואדרבא - כמה שניווכח שהקב"ה הוא למעלה מהשגה, כך נתקשר אליו באמונה עוד יותר חזקה.

אם האמונה היא למעלה מהדעת - מהי אם כן הדרך לחזק את האמונה?

כמו שדיברנו - הקושי להתנתק מהשכל הוא הישות העצמית. והפתרון לבעיה זו הוא - ביטול!

זכורה לי היטב התוועדות שהיתה עם המשפיע רבי שלמה חיים קסלמן זצ"ל בישיבה בכפר חב"ד. היה שם בחור שידענו שיש לו ספקות באמונה. גם המשפיע ידע את זה. באותה התוועדות הוא פנה אל הבחור הנ"ל, והצביע על בחור אחר שישב שם, בחור שהיה כשרוני מאוד, למדן ומתמיד וגם בעל הבנה מעמיקה בחסידות, ואמר לאותו בחור שהיו לו בעיות באמונה: אתה חושב שהסיבה לכך שהבחור הלמדן הוא יותר מאמין זה בגלל שיש לו יותר שכל ממך? לא ולא! הסיבה היא בגלל שיש לו יותר ביטול!

הישות של האדם לא נותנת לו לעזוב את השכל.

הפתרון הוא כמו שר' שלמה חיים אמר אז - ביטול!

למעשה, הדברים מפורשים בתניא קדישא פרק כ"ט, שם מאריך רבנו הזקן לבאר שספקות באמונה נובעים מהחוצפה של הנפש הבהמית, ומוכיח את זה מ"כמו שמצינו דבר זה מפורש בתורה גבי מרגלים, שמתחלה אמרו כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו כו' - שלא האמינו ביכולת ה' (לכבוש ל"א מלכים), ואחר כך חזרו ואמרו הננו ועלינו וגו', ומאין חזרה ובאה להם האמונה ביכולת ה' - הרי לא הראה להם משה רבינו ע"ה שום אות ומופת על זה בנתיים"?

הדבר היחיד שהיה אז הוא שמשה מסר לבני ישראל "איך שקצף ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל הארץ", אבל זה גופא לא מובן - הרי בני ישראל לא האמינו אז ביכולת ה' ח"ו לכבוש את מלכי כנען, ואם כן מדוע הם התרגשו ממה שה' אמר שלא יכניסם אל ארץ ישראל?

אלא שהדברים הקשים של הקב"ה לבני ישראל פעלו עליהם שבירת הגאוה. וממילא חזרה להם האמונה. ובלשון התניא:

"אלא ודאי מפני שישראל עצמן הם מאמינים בני מאמינים, רק שהסטרא אחרא המלובשת בגופם הגביה עצמה על אור קדושת נפשם האלוקית בגסות רוחה וגבהותה בחוצפה בלי טעם ודעת, ולכן מיד שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש ורוגז עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו', במדבר הזה יפלו פגריכם וגו', אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת וגו' - וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם בקרבם כדכתיב ויתאבלו העם מאד, וממילא נפלה הסטרא אחרא מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה, וישראל עצמן הם מאמינים".

מסיים רבנו הזקן ש"מזה יכול ללמוד כל אדם שנופלים לו במחשבתו ספיקות על אמונה כי הם דברי רוח הסטרא אחרא לבדה המגביה עצמה על נפשו".

מהי הדרך להגיע ל"ביטול"?

הרי כל עבודת ה' בדרך החסידות היא להגיע לביטול.

ואם כבר - באותה התוועדות סיפר ר' שלמה חיים מעשה נורא שכנראה הוא היה עד לו בימי בחרותו בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש:

בחור בישיבה הגיע בבוקר אל המשפיע ר' שמואל גרונם אסתרמן ע"ה, והתאונן בפניו כי מאז שקם מהשינה, יש לו בלבולים וספקות באמונה.

ר' גרונם ענה לו: "כנראה פגמת בשעת השינה! רוץ למקוה"!

הבחור הלך לטבול. וכשחזר מהמקוה הגיע אל ר' גרונם ואמר לו "ס'איז אלעס אוועק" - הכל עבר!...

אדמו"ר האמצעי מבאר בסידור עם דא"ח, בסוף דרוש כוונת המקוה, ש"טבילה אותיות הביט[ו]ל". ובפשטות: העובדה שאדם נכנס לתוך המים ומכופף את ראשו, זה עצמו מעשה של ביטול.

ישנה מסורת בשם הצמח צדק, שצריך לטבול "במתיחת כל הגוף בשים הראש על השליבה ... כי ככה עיקר הטבילה" (כך מסר הגר"י לנדא זצ"ל בשם כ"ק אדמו"ר הרש"ב זי"ע). היינו לא רק בזקיפה כמו שרגילים העולם, אלא באופן שצף במים כדג.

ויתכן לומר שהן שתי דרגות בביטול, כפי שמבאר רבנו הזקן בליקוטי תורה (סוף חומש דברים), שיש בחינת כריעה ויש בחינת השתחוואה. בכריעה נשאר האדם על עמדו, ורק מכופף את רגליו, אבל עדיין הראש הוא מעל כל הגוף וגם הגוף הוא מעל הרגליים. וזה מורה שהאדם עוד נשאר במציאותו על עמדו, ובטל רק במקצת.

צורת קומתו של אדם היא בהתאם לתוכן תפקידם של כל אחד מאיבריו: הראש הוא בעל החשיבות העליונה, ובו משכן המוחין,

> "ההכנה למתן תורה היתה הקדמת נעשה לנשמע: 'נעשה' פירושו התבטלות אל הקב"ה בעצמו, ללא שום ידיעה והשערה מוקדמת, וללא שום 'ציור' כיצד יהיה ומה יאמר"

שהם מבטאים את מעלת האדם. בחשיבות שניה נמצא הלב בו מקום הרגשות. ואילו הידים והרגליים נמצאות למטה, משום שהם כלי המעשה גרידא, שאין בהם שום מעלה מיוחדת.

לפיכך ב"כריעה", שהאדם נשאר בסדר קומתו, הרי זו הוכחה שהוא נשאר במציאותו.

אבל יש דרגה יותר עמוקה של ביטול, והיא בחינת השתחוואה, בה ראשו ורגלו של האדם הם בהשוואה אחת. הביטול הוא בעומק הרבה יותר. אין לראש יתרון על הרגל. היינו שהאדם מאבד את כל חשיבותו, ומבטל את מציאותו לגמרי. ועל זה מרמזת הטבילה כדג, היינו בפישוט ידים ורגליים, לרמז על הביטול שבבחינת השתחוואה.

ואכן, המקווה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב בנוי בצורה כזו שאפשר לטבול שם רק בפישוט ידים ורגלים. כך מצאו כשהגיעו לשם אחרי נפילת מסך הברזל, וידוע שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב בנה דווקא בצורה כזו.

ובכל אופן מידי פשוטו לא יצאנו, שעצם הטבילה היא סגולה לחיזוק האמונה.

ומכל מקום חייבים ביטול. וזהו כל ענין עבודת התפילה, להתבונן בגדולת ה' ולהעמיק דעת בזה, והתוצאה היא - ביטול לאלקות, וכלשון הרמ"א בסימן צז, שצריך להתבונן "ברוממות הא-ל ובשפלות האדם", היינו ש"רוממות הא-ל" פועלת "שפלות האדם".

המחשה בתוקף האמונה כתוצאה מ"ביטול" היתה דוקא במירון, כפי שסיפר לי שם יהודי, שהוא ראה בשבת הסמוכה לל"ג בעומר איש פשוט ניגש לציון הרשב"י, ומדבר אל הרשב"י ואומר בתמימות: "רבי שמעון, למרות מה שעשית לנו, אנחנו נמשיך להגיע אליך! רבי שמעון, באנו לכאן לא בשביל לקבל ישועות, אלא באנו לכאן כי אנחנו אוהבים אותך"!... ועוד דיבורים כאלו...

זוהי אמונה שלמעלה מהדעת.... ורק עם ביטול אפשר להשיג אותה.

הרי כל מהותה של חסידות חב"ד היא הבנה ב"חכמה בינה ודעת", ואיך זה מסתדר עם שלילת הרצון להבין?

כשלומדים חב"ד, מבינים שלא מבינים...

כלומר, אם סתם מחליטים שלא לנסות להבין, תמיד יכולה להתגנב איזו מחשבה זרה, שמא יש כאן איזו הבנה, ובעצם יש לי יכולת להבין. אבל כשלומדים חסידות בדרך חב"ד, ומבינים את האין ערוך של נברא כלפי הבורא, ומבינים עד כמה הוא בטל אליבא דאמת, אזי מבינים באמת שלא מבינים, ונעשים כלי אמיתי להתקשר להקב"ה למעלה מטעם ודעת....

הבדל מהותי בין נישואי איש ואשה במשל, ובין הנמשל - הנישואין שלנו עם הקב"ה: במשל נישואי איש ואשה, הרי האשה יודעת משהו אודות האיש שהיא עומדת להינשא לו. אולם בנישואין עם הקב"ה הרי לנברא אין שום 'היכרות' ח"ו עם הבורא. הנברא הוא גופני ובעל גבול בעצם מהותו, ואילו הבורא הוא בלתי נתפס בהגדרה גופנית ואינו מוגדר כלל בעצם מהותו, וכלשון הי"ג עיקרים: "ולא ישיגוהו משיגי הגוף". הקשר הרגיל שיכול להיות בין הנברא לבורא הוא בכך שהנברא מקבל ממנו חיות ושפע לקיום גופו וכל צרכיו, אולם קשר זה הוא רק לשפע המתקבל מאת הבורא, ולא עם הבורא בעצמו.

סיפר לי שם יהודי, שהוא ראה בשבת הסמוכה לל"ג בעומר איש פשוט ניגש לציון הרשב"י, ומדבר אל הרשב"י ואומר בתמימות: "רבי שמעון, למרות מה שעשית לנו, אנחנו נמשיך להגיע אליך! רבי שמעון, באנו לכאן לא בשביל לקבל ישועות, אלא באנו לכאן כי אנחנו אוהבים אותך"!...

ה'עבודה' של חג השבועות

לכל חג יש עניין מיוחד, ובהתאם לזה יש לכל חג עבודה מיוחדת המתאימה לו. מהי העבודה המיוחדת של חג השבועות?

כ"ק אדמו"ר הריי"צ זי"ע מתבטא בכמה בשיחותיו שבחג זה יש שני עניינים: א. מתן תורה. ב. קבלת התורה. "מתן תורה" הוא חלקו של הקב"ה בחג השבועות, שהוא מצדו נותן את התורה בכל שנה מחדש, ואילו "קבלת התורה" היא חלקו של עם ישראל ביום זה, הבאים מצדם לקבל את התורה הניתנת מאת ה'. וזה תלוי בעבודתו הפרטית של כל יהודי עם עצמו, ולפי מידת מוכנותו לקבלת התורה, כך הוא יזכה לקבל ולהפנים את האור החדש המאיר ביום זה.

את מהות העבודה הנדרשת לכך ניתן להבין על פי דברי המשנה "ביום חתונתו זהו מתן תורה": בחתונה זו הקב"ה הוא החתן ובני ישראל הם הכלה (והתורה היא ה'כלי' שבו הקב"ה נותן את עצמו לבני ישראל, וכלשון המדרש (שמות רבה פרשה כג) "מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה"). נמצא אם כן שעבודתו של כל יהודי לפני חג השבועות היא להיות 'כלה' הנישאת לקב"ה. ואכן בזהר שאומרים בסוף תיקון ליל שבועות מפורש כי כל ימי ספירת העומר הם ימי ההכנה וההיטהרות של הכלה לקראת נישואיה, וליל שבועות עצמו הוא הלילה הקודם לנישואין שבו הכלה מתקשטת בתכשיטים.

את המושג 'כלה' מפרש אדמו"ר הזקן מלשון 'כלות הנפש'. כמו כלה שעליה נאמר "ואל אישך תשוקתך", כך "זהו עיקר עבודת האדם להיות נכספה וגם כלתה נפשו ממש אליו יתברך" (ליקוטי תורה פרשת במדבר, מאמר וארשתיך לי).

ההשתוקקות של האדם באה לידי ביטוי בכמה תחומים, אך הבולט שבהם הוא - עד כמה האדם מתכונן לקראת האירוע. וכמו בכלה כפשוטה, הרי חלק מהגדרת מצבה כ"כלה" הוא - ההכנה של זמן בלתי מבוטל לקראת מועד הנישואין (כלשון המשנה (כתובות פרק ה, ב) "נותנין לבתולה י"ב חודש לפרנס את עצמה"). נתאר לעצמנו שמגיע מועד החתונה, החתן מגיע לחופה, הכלה מגיעה גם היא, ובו במקום היא מתחילה להתארגן ולהתכונן, להשיג ביגוד ותכשיטים... הבעיה בזה אינה נקודתית, של חוסר ההתארגנות וכיוצא בזה, אלא חסר כאן בכל ההגדרה שלה כ"כלה"!

אם בחתונה של בשר ודם נדרשת תקופת הכנה, קל־וחומר בהכנה ל"יום חתונתו" של הקב"ה, שכן ישנו לכן הקשר עם הקב"ה מוכרח להיות באופן של השתוקקות להתבטל אליו בתכלית עד לדרגת 'כלות הנפש'. בדרך זו מבואר בחסידות מאמר חז"ל בשבחם של בני ישראל (שבת פח, א) ש"הקדימו נעשה לנשמע", "נשמע" - היינו שמיעת והבנת פרטי המצוות וכל הלכותיהן ודקדוקיהן. ביטול המבוסס על הכרה שכלית מוקדמת אינו מלא ומוחלט, אלא הוא מוגבל לפי מידת התפיסה וההכרה של האדם, ולפי ה"ציור" שיש בשכלו, וזה הרי לא שייך כלפי הקב"ה. לכן ההכנה למתן תורה היתה הקדמת נעשה לנשמע: "נעשה" פירושו התבטלות אל הקב"ה בעצמו, ללא שום ידיעה והשערה מוקדמת, וללא שום 'ציור' כיצד יהיה ומה יאמר וכו'.

כדי לבנות קשר עם הקב"ה בעצמו, ולמעלה מזה - להגיע למצב של השתוקקות לדבוק בו, ולמעלה מזה - למצב של 'כלות הנפש' להתכלל בו, נדרשת תקופת הכנה, שבה ילמד האדם אודות גדולת ה', לא כדי שיצטייר בשכלו משהו, אלא להפך - כדי להבין עד כמה הקב"ה הנו נעלה מכל ציור ומכל תפיסה. והלימוד עצמו אינו מספיק, אלא יש להתבונן בכך "אדעתא דנפשיה", וכך לעורר את התשוקה של הנשמה להידבק בבוראה, כך שהיא תתגלה ותורגש בכוחות הגוף והנפש החיונית. וכך ניגשים לקבלת התורה ככלה לחופתה.

זהו ההסבר לדבר פלא שאנו מוצאים בקשר לחג השבועות, שבשונה מאשר בחגים אחרים, כאן התורה עצמה נותנת ימי הכנה. ישנה ההכנה של ערב חג השבועות, שבו הקדימו בני ישראל נעשה לנשמע, ולפני כן - שלושת ימי הגבלה בפרישה והגבלה, ולפני כן - ראש חודש סיון, "ביום הזה באו מדבר סיני - כאיש אחד בלב אחד", שמטעם זה אין אומרים תחנון החל מראש חודש סיון (מגן אברהם אורח חיים תצד, ד), ועוד לפני כן - "שבעה שבועות תספר לך" לתקן את כל המידות, את כל ההנהגה האישית לפרטיה, שתהיה מתוך ביטול לאלוקות, ואז באים מוכנים למעמד החופה - "כפה עליהם הר כגיגית", המרמז על האהבה העליונה שמאיר הקדוש ברוך הוא על עמו ישראל, "שאהבה זו 'תחבקני' לכנסת ישראל ומקיפה אותו מכל צד" (תורה אור מגילת אסתר, מאמר חייב אינש).

מה עניינו של ה'תיקון'

כידוע, המנהג המקורי והקדמון בליל שבועות הוא אמירת ה'תיקון', אבל מוזכר בפוסקים גם המנהג ללמוד גמרא בלילה זה, וכך נוהגים רבים. מהי המעלה שבאמירת התיקון דווקא?

ראשית, הרי בזהר הנ"ל מבואר שהוא מ"תיקוני

הכלה" (התכשיטין), ולזה יש "למלעי באורייתא מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים ובדרשות דקראי וברזין דחכמתא, בגין דאילין אינון תיקונין דילה". כלומר, הזהר הקדוש מודיע לנו שאלו הם ה'תיקונים' והתכשיטים שבהם אנו מכינים עצמנו לקראת קבלת התורה.

אם רוצים קצת הסבר לדברים, הרי יש לזכור שככל שאנחנו מבינים בדברי התורה, הרי התורה כשלעצמה היא למעלה מהבנתנו והשגתנו, ומה שאנחנו מבינים ממנה משהו הוא רק מפני ירידתה ממדרגה למדרגה עד שנתלבשה בסברות המובנות לנו. המשפיע רבי שלמה חיים קסלמן זצ"ל ביאר את זה במושגי תורת הקבלה, שמבואר בספרים שבחג השבועות מתגלה בחינת ה"כתר", והכתר הוא למעלה מהחכמה והבינה. לכן לימוד התורה בשבועות הוא לא בהבנת והשגת התורה, אלא באותיות התורה שלמעלה מההשגה - שהרי קוראים מספר פסוקים מההתחלה והסיום של כל פרשה, בלי שום קשר ביניהם - כי "כתר" התורה הוא עצם התורה, וביום זה ההדגשה היא על עצם התורה.

ומשמעות הדברים בעבודת ה' - חג השבועות מבטא התקשרות עם הקב"ה "נותן התורה", שהוא הרי למעלה מהשגה ו"לית מחשבה תפיסא ביה כלל". אלא שהוא נתן לנו את עצמו בתורתו, וביום זה הדגש הוא על עצם ההתקשרות אתו יתברך, וזאת דווקא על ידי אותיות התורה למעלה מהשגה.

נקודה נוספת יש בזה, בהמשך לנאמר לעיל אודות בחינת "כלה": מצינו בגמרא (כתובות יז, א) שיש "כלה נאה וחסודה" ויש כלה "חיגרת או סומא". זאת אומרת, אם היא עומדת בכיליון והשתוקקות כמו שצריך להיות, אזי היא "כלה נאה וחסודה"; אולם אם אינה עומדת בהרגשה כזאת, אזי היא מכונה בתואר "חיגרת" או "סומא", המרמז לסיבה להעדר הרגשת הכיליון - משום שהנשמה נמצאת במאסר בתוך הגוף ונפש הבהמית.

והעצה למי שנמצא במצב זה היא, "כאשר יתבונן באמונה האמיתית בה'... מצד עצמותו ומהותו קודם שבא לבחינת השפעה וכו'", כי דווקא דרגה עליונה זו יכולה להגיע ולחדור עד הלב גם כשהוא במצב רוחני ירוד ביותר (ראה בארוכה ליקוטי תורה שם). ויש לומר שבלימוד התורה עצמו, ה"אותיות" של התורה שלמעלה מההשגה, הן המבטאות את עצמותו יתברך שלמעלה מגדר השפעה.

אבל איזה טעם יש בקריאת פסוקים או משניות ללא הבנה? האם יום מתן תורה הוא לא הזמן המתאים ביותר לחזק בלבבות את הרגשת המתיקות והעונג שבלימוד התורה?

האמת היא שזאת שאלה יסודית מאוד - האם באמת המעלה העליונה שבלימוד התורה היא בלימוד מתוך עונג והנאה. אנו מוצאים בכמה מקומות לשון חז"ל "עול תורה" ("כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו וכו'"). המושג "עול" מתפרש בדרך כלל כדבר המנוגד לעשייה מתוך הנאה ותענוג. "עול" הוא דבר המוטל על עבד, העושה את מה שנצטווה מתוך ציות מוחלט, ואף בלי להבין כלל את המטרה בפקודה שהטילו עליו. לפי זה, לכאורה, "עול תורה" הוא - לימוד תורה ללא שום הנאה!

אכן, בדרך כלל רוצים לפרש ש"עול תורה" מתייחס לתנאים של לימוד התורה, כמו לימוד שעות רצופות מתוך תענית דיבור, או לחיות אורח חיים של הסתפקות במועט כדי שיהיה אפשר להקדיש יותר זמן ללימוד התורה. באופנים אלו ה"עול" הוא לא בעצם הלימוד אלא בתנאים צדדיים יחסית. אבל "עולה של תורה" אמיתי הוא - כשהלימוד עצמו הוא מתוך עול.

ובאמת המשפיע רבי שלמה חיים קסלמן זצ"ל סיפר על קבוצת חסידים בעבר הרחוק, שדרשו מעצמם רמה גבוהה ביותר של לימוד התורה לשמה, עד כדי כך, שהם אף שללו מעצמם את האפשרות ללמוד תורה מתוך הנאה, אלא מתוך "עול תורה" טהור, ללא הרגשה של סיפוק כלשהו! מה עשו אותם חסידים? הם התחילו ללמוד סוגיה מסוימת, וכאשר נכנסו לעומק הסוגיה והתחילו לקבל טעם ועונג בלימודם, מיד הם סגרו את הספרים ועברו לנושא אחר לגמרי. ולעיתים הם 'החמירו' על עצמם עוד יותר, ועברו 'מעבר חד' לסגנון לימוד שונה לגמרי: מלימוד בעיון ללימוד בקיאות, מלימוד נגלה ללימוד נסתר - כדי לשלול מעצמם כל רגש של הנאה!

אולם ברור הדבר שאין זו ההנהגה לדורנו, וכיום צריך בפירוש שתהיה חיות והנאה בלימוד. יחד עם זאת, מותר שבחג השבועות, יום קבלת התורה, נרגיש קצת "עולה של תורה" גם כן, ונקרא את האותיות הקדושות של התורה גם ללא התענוג שבהבנה!

ובשאר ימות השנה, בלימוד שיש בו הבנה, כיצד ניתן ללמוד מתוך "עול תורה"?

> "ישנם טועים וחושבים שחיזוק האמונה פירושו להעמיק יותר ולפתח הבנה שכלית במציאות ה' וכיו"ב. אבל זו טעות גמורה. אמונה היא למעלה מהדעת לגמרי"

בהזדמנות מסוימת פירש הרבי זי"ע את המשנה באבות: "הלומד זקן למה הוא דומה? לדיו כתובה על נייר מחוק. הלומד ילד למה הוא דומה? לדיו כתובה על נייר חדש". המפרשים מקשים: וכי התנא בא לייאש את הזקן ולומר לו שאין לו מה לנסות להתחיל ללמוד כי בלאו הכי הוא לא יקלוט?...

אלא, מבאר הרבי, משנה זו באה להדריך כל יהודי בכל גיל, כיצד עליו לגשת ללימוד התורה: "זקן" הוא "מי שקנה חכמה". זהו אדם שניגש ללימוד הסוגיה אחרי שנים רבות של לימוד, הוא בעל ידיעה רחבה בתלמוד ובפוסקים. אדם כזה בדרך כלל ניגש ללימוד עם דעות קדומות, ומיד בתחילת הלימוד הוא כבר מנסה למצוא בסוגיה ראיות ואסמכתאות לחידושי התורה שהוא חידש בעבר...

אומרת המשנה שלימוד אמיתי הוא "הלומד ילד". גם תלמיד חכם וגאון, כשהוא ניגש ללימוד, עליו לגשת מתוך ביטול מוחלט, וללמוד את הסוגיה כאילו לא למד מעולם שום דבר, וכל כולו נתון כעת רק במגמה לקלוט את מה שהתורה הקדושה אומרת. צורת לימוד זו היא אמיתית, שכן עיקר הלימוד הוא, כלשון הפסוק, "תען לשוני אמרתך" - כעונה אחרי הקב"ה שאומר את דברי התורה שהיהודי לומד. לכן מוכרח להיות ביטול מוחלט אל מה שה' אומר באמת. אם ישנו ניסיון לערב סברות זרות, ייתכן שיש בזה הרבה עומק וחריפות, אבל זו לא תורת ה'... זה מה שיש גם לנו, המבוגרים, ללמוד מצורת הלימוד של ילד, שלא בא "להעמיס" ברמב"ם את כל מה שהוא חידש עד היום, אלא הוא באמת רוצה לקלוט ולהבין מה אומרת התורה הקדושה...

ולסיום, יהי רצון שנזכה לקבל את התורה בשמחה ובפנימיות. הנה כעת היתה אזעקה ושמענו את הפיצוצים. אז יהי רצון שיתקיימו בנו הברכות שקראנו בפרשת בחוקותי, שנהיה עמלים בתורה ונקיים כראוי את המצוות, ואז "ונתתי שלום בארץ וחרב לא תעבור בארצכם וגו'". ■

הרב
משה
שילת

בבא מציעא פרק ז משנה ח,
שבועות פרק ח משנה א

ארבעה שומרים הם: שומר חינם והשואל נושא שכר והשוכר

ארבעה שומרים – בין אדם למקום

בגמרא נחלקו אם השוכר דינו כשומר חינם או כשומר שכר, ומשנתנו כרבי מאיר הסובר שדינו כשומר שכר. ומהראשונים בסוגיא מוכיח הרבי שלכולי עלמא השומר שכר והשוכר חלוקים בעצם מהות ההתחייבות שלהם ולכן אומרת המשנה שיש "ארבעה שומרים", אלא שחיוב התשלום של שוכר ושומר שכר זהה ("ארבעה שומרים ודיניהם שלושה").

שומרי העולם

ביאור ענין ארבעה שומרים בעבודה הרוחנית: הקב"ה מסר את עולמו לבני ישראל שישמרו אותו ("לעבדה ולשמרה"), ושמירה זו נעשית על ידי קיום התורה והמצוות. ואיתא בשל"ה ש"כמו שד' שומרין נוהגין בין אדם לחבירו כן נוהגין בין אדם למקום ברוך הוא" (מסכת פסחים שלו קנה,א), ומבאר:

שומר חינם הוא המעלה העליונה של עבודת ה', שלא על מנת לקבל פרס "ושומר למען שמו יתברך". ודבר זה מתאים להגדרת שומר חינם בדרך הפשט, שכל ההנאה משמירתו היא למי שהפקיד בידו את החפץ.

שומר שכר וכן השוכר עובדים את ה' על מנת לקבל פרס - שכר, מתאים לעניינם על פי פשט שבשניהם ההנאה היא גם להם וגם לבעלים.

שואל כל ההנאה שלו ואין לבעל החפץ שום הנאה בשאילתו. ואלו הם הרשעים שמשתמשים בעולם ובכך שואלים אותו מהקב"ה, אבל אינם עוסקים כלל בעבודת ה' ואינם מאמינים בגמול ועונש.

השואל גם שומר תורה ומצוות

ויש להוסיף על דברי השל"ה ולבאר שבדקות יותר גם השואל הוא שומר תורה ומצוות, שהרי "ארבעה שומרים הם"! וכאמור, זו שמירת העולם על ידי בני ישראל השומרים את התורה והמצוות.

אמנם השואל נהנה מהעולם, ומצדו ההנאה היא ללא כל תשלום ממנו, שהרי להיותו יהודי בן של מלך מגיע לו כסעודת שלמה בשעתו... אבל גם הוא מבין שאין לו רשות לעשות בעולם כרצונו, ועליו להחזיר את חלקו בעולם שקיבל מה' בשלמות וללא שום נזק. וזאת על ידי ששומר תורה ומצוות ומבין שאפילו באונס לא יפטר (!), מאחר שקיבל את חלקו בעולם ליהנות ממנו בתנאי זה. השואל למעשה אינו "עובד ה'", אלא הוא רואה בתורה ומצוות התחייבות המסובבת ומסתעפת מהנאתו.

הסברה זו מתאימה לחיובי השואל בדרך הפשט המסתעפים מכך שכל ההנאה שלו, שלכן חייב הוא גם על האונס, ובאחרונים (נתיבות המשפט סימן שה סק"ב) מופיעה הגדרה שזהו מפני "ששומר לעצמו" - הוא כביכול קנה את החפץ ומתחייב כלפי עצמו. זהו סוג של תנאי בשאילה, שלא כל כך מורגשת בה המחויבות כלפי המשאיל.

כמה השכר תופס מקום?

כמו כן, יש לחלק בין השומר שכר לשוכר, שהרי "ארבעה שומרים הם" כנ"ל ולא שלושה; רק "דיניהם" שלושה, אבל עבודת ה' שלהם שונה כשם שמהותם על פי פשט חלוקה:

עיקר הגדרת השומר שכר הוא שהתחייב לשמור על חפצו של המפקיד ועבור זה הוא בא על שכרו, ואילו אצל השוכר הוא להפך - עיקר מטרתו הוא ליהנות מן החפץ, ועל דבר זה הוא משלם דמי שכירות.

וכך הוא ברוחניות:

השומר שכר הוא עובד ה' ורוצה לשמור על העולם למענו יתברך, רק שהוא טרם הגיע לדרגת השומר חינם, ולכן השכר תופס מקום אצלו והוא מצפה לו.

לעומתו, עיקר עניינו של השוכר הוא ליהנות מהעולם, אלא שהוא יודע ומרגיש שיש בעל הבית לבירה ושעליו לשלם על הנאה זו בקיום התורה ומצוות. [ובכך מבוארים דברי השל"ה האומר שהשוכר הוא על דרך האומר "סלע זה לצדקה על מנת שיחיה בני". היינו שהוא נותן צדקה ומאמין לגמרי בבעל הבית של העולם, אבל זהו ממש על מנת שתהיה לו ישועת ה' בעולם הזה - שיחיה בנו.]

ובזה שונה השוכר מהשואל: השוכר אכן משלם לקב"ה ועובד למענו ממש, ולא כשואל שלוקח בחינם למען עצמו ורק נזהר לא להזיק. ומצד שני, שונה השוכר מהשומר שכר בכך שהשומר שכר לא נהנה מגוף הפיקדון אלא הוא שומר עליו לכבוד ה', ושכרו החשוב לו הוא ענין נוסף וצדדי ביחס לשמירה עצמה, ואילו השוכר נהנה מן העולם ורק ש"משלם" עבור הנאתו בקיום התורה והמצוות.

ובכל זאת דין השומר שכר והשוכר זהה כי שניהם עובדים את ה' - רק שאינם עושים לשמה כמו בדרגה הגבוהה של השומר חינם - לעומת השואל שכל ההנאה שלו ורק נזהר לקיים את תנאי הנאה זו.

ומכל מקום, מתוך שלא לשמה יבואו ויתעלו כל סוגי ה"שומרים" לעבודת ה' לשמה.

(לקוטי שיחות חלק לא, פרשת משפטים שיחה א)

שביבים מחדר
העריכה של הסדרה

בתורתו יהגה יומם ולילה

קטעים נפלאים על העמקתו וחידושיו בתורת החסידות של כ"ק אדמו"ר מהר"ש זי"ע - מתוך הסדרה '**שבעה רועים**' לתולדותיהם של אדמו"רי חב"ד בשפה שווה לכל נפש, מאת **בנימין ליפקין** ו**יאיר וינשטוק**, העומדת לראות אור בקרוב בהוצאת 'מעיינותיך'

דבוק היה המהר"ש בתורת אביו הקדוש ה'צמח צדק', ואף אביו הקדוש היה רצון קדשו שהמהר"ש ימשיך דרכו בדברי תורתו. וכה כתב אליו ה'צמח צדק' טרם עלותו לאור באור החיים (אגרות קודש, אגרות כב־ג):

"ראיתי דא"ח שלך והוטב בעיני מאד.. חזק ואמץ לכתוב ולהגיד, ואני סומך אותך בסמיכה רבה, ואל תירא משום אדם... רצוני שתקבל על עצמך לשמוע בכל יום מאנשים עניינים ולהתיישב עמהם ולהגיד להם עצה, וגם תחזור עמהם הדברי חסידות הנאמרים, וזהו רצוני באמת, לכן לקיים כאמור למעלה, בל ישונה".

החסיד המפורסם רבי שמואל דובער מבוריסוב, שבת פעם בחיי הרבי ה'צמח צדק' בליובאוויטש. בשבת קודש שמע מאמר חסידות מהרבי ה'צמח צדק', ולא הבין עניין אחד בדברי הרבי.

בניו של הרבי ה'צמח צדק' חזרו על המאמר, ורבי שמואל דובער הלך לשמוע 'חזרה' מכל אחד מהם ולא מצא תשובה על מה שהוקשה לו. הרבי מהר"ש לא חזר על המאמר, וילך רבי שמואל דובער לביתו של הרבי מהר"ש והתחיל הרבי לדבר אתו על ענינים שונים, וראה הרבי מהר"ש שאינו עוזב אותו לנפשו, ויאמר לרבי שמואל דובער: בוודאי הוקשה לך בעניין זה במאמר, צריך רק לסדר העניינים, ויש הפסק בין עניין לעניין, ודיבר זה שייך לעניין אחר (רשימות דברים, חלק א, עמ' קמה).

היה המהר"ש מייחס חשיבות עליונה לכל תיבה שבתורת אביו הק'. וכה סיפר הרב שמואל לויטין בשם אביו, שהיה בעת הסתלקות ה'צמח צדק', שכ"ק הרה"ק מהרי"ל לא היה בליובאוויטש בעת ההסתלקות. ובבואו לליובאוויטש אמר: רבי כזה - עוד לא היה. שורה אחת בדרושי החסידות שלו, יכולים לעשות ממנה מאמר שלם! והוסיף כ"ק אדמו"ר מהר"ש: לא רק שורה אחת, אלא אפילו תיבה אחת! (תורת מנחם כרך ג, עמ' 6)

מצוינים היו דברי תורתו של המהר"ש שהיו בבחינת מועט המחזיק את המרובה. וכה אמר כ"ק אדמו"ר זי"ע (שיחת י"ג תשרי תשל"ט): ידוע שהחידוש של אדמו"ר מהר"ש הוא, כפתגם הידוע שאמר (ראו בפרק קודם בהרחבה): די וועלט זאגט אז מ'קען ניט ארונטער גייט מען אריבער, און איך זאג אז מ'דארף גיין מלכתחילה אריבער (העולם אומר שכשלא ניתן ללכת ממטה, מדלגים מלמעלה - ואני אומר שמלכתחילה מדלגים ממעל). כלומר: אופן הנהגתו ועבודתו בקודש היה שלא הלך בדרך של 'מן הקל אל הכבד' באופן מסודר ו'טבעי', אלא בדרך של 'לכתחילה אריבער', למעלה ממדידות והגבלות של הטבע. ועניין זה אנו רואים גם בדרושי החסידות שלו, בכך, שאף שהם במיעוט בכמות, אבל הם מחזיקים המרובה באיכות, ריבוי באיכות.

לחלום חסידות

החסיד רבי יוחנן גורדון מספר: שמעתי מר' מנדל ליאדיער ששמע מר' ארע (אהרן) דאקשיצער, אשר פעם היה אצל הרבי מהר"ש ב"יחידות", ויאמר לו הרבי ללמוד כל מאמר ארבעים פעם, והסביר לו:

"כשתלמד כל מאמר ארבעים פעמים, הנה בכל מקום שתהיה ייפלו לך מחשבות מהמאמר, וממילא תחשוב חסידות תדיר. וזה כלל, שמה שחושבים ביום, זאת חולמים בלילה, ובכן תחלום חסידות. כלל נוסף הוא, שאימתי האדם גדל וצומח, בעת השינה, וכך תגדל ותצמח בחסידות".

וסיפר ר' ארע, שבבואו לביתו והתחיל לקיים כאשר נצטווה, היה שוכב על ה'ליזשאנקע' - כעין כסא נוח, ולא היה רוצה לרדת, כי היה שרוי ושקוע בחסידות (קובץ מרחפת. שמועות וסיפורים, חלק ג, עמ' 183).

החסיד רבי ישראל מנעוול סיפר בשמו של החסיד רבי מאניע מאנסזון: הרבי מהר"ש הורה לו ללמוד מאמר ארבע מאות פעם, והיכן שהלך עמד המאמר לנגד עיניו (לשמע אזן, עמ' עט. לקוטי סיפורים, עמ' רכא).

כיוצא בזה, כשהקימו מקוה בליובאוויטש והביאו לשם כך את הארכיטקט רבה של אמלין, סיפר שהרבי מהר"ש אמר לו: מאמר חסידות יש ללמוד שלשים־ארבעים פעם (לשמע אזן, עמ' עח).

ובאותו הקשר, כה אמר כ"ק אדמו"ר הריי"צ בי"ב תמוז (יום הולדתו והיום בו יצא לחירות בשנת תרפ"ז) תרצ"ב (תורת מנחם כרך א, עמ' 29): כשחוזרים מאמר חסידות שישים פעמים 'דערהערט מען' עם (חשים ומפנימים אותו). כך היה נוהג לפעמים הרבי הרש"ב בנוגע למאמרי אביו הרבי מהר"ש.

"שאלתי אז אצל אבי, הרבי: האם חזרת המאמר בכל אחת מששים הפעמים היתה בתוספת ביאור? והשיב: לאו דוקא. והוספתי לשאול: האם ניתוסף גם בהשגה? והשיב: בודאי נפעל גם בהשגה, ויתכן שהפעולה דפעם השישים על פעם החמשים ותשע היא כמו הפעולה דפעם החמשים ותשע על הפעם הראשונה".

פנימיות התורה

זרז המהר"ש בחסידים ללמוד את פנימיות התורה. וסיפר החסיד רבי אלחנן מרוזוב: חסיד אחד שאל את הרבי מהר"ש, כיון שהוא טרוד מאד בעסקיו ויש לו זמן מועט ביותר ללמוד, האם ילמד באותו זמן נגלה או 'לקוטי תורה'?

ענה לו רבנו מהר"ש: בוודאי 'ליקוטי תורה', הרי זה פנימיות התורה (לשמע אזן, עמ' עז).

מעשה היה שפעם אחת ישן רבנו המהר"ש על הספה, ואביו הקדוש ה'צמח צדק' היה צריך לעבור דרך החדר בו שכב, ופשט את נעלי הבית שלרגליו כדי שלא יתעורר מדי עברו.

הבחינה הרבנית במעשיו ותמהה בפניו: "וואס ציטערסטו אזוי איבער אים?" (מדוע אתה חרד כל כך על מנוחתו) אמר לה בעלה: הא, דו ווייסט? ער האט דאך אפגעלערנט גאנץ מדרש על פי קבלה (הלא תדעי שלמד את כל המדרש על פי הקבלה).

ציור-מראה כללי של חצר בית רבותינו בליובאוויטש ובתי החסידים

כשסיפר זאת המשפיע רבי שמואל גרונם אסתרמן הוסיף והטעים כהאי לישנא: און ווער האט מיט אים געלערנט דעם מדרש (וכי מי למד עמו את דברי המדרש) (אלה תולדות פרץ, עמ' 651).

וכה אמר הרבי מהר"ש: חסידות היא נשמת הקבלה (לקוטי סיפורים, עמ' רמד).

בהצנע לכת

מאמציו העילאיים להסתיר מעין רואים את דרגת שגב היותו קדוש וטמיר הביאוהו פעם לידי כך שהחסיד רבי מרדכי יואל מהומיל ראהו כשהוא יושב בטלית ותפילין בין שתי דלתות במשך ארבע שעות, כדי שיחשבו שהלך לו לאיזה מקום (לשמע אזן, עמ' עט).

דברים כדרבונות

פתגמין קדישין יצאו מפה קדשו והפכו לנכסי צאן ברזל. כך למשל נודע פתגמו: את הקדוש ברוך הוא, בוודאי אי אפשר לרמות. ואפילו את העולם – גם לא יכולים לרמות. אלא את מי – את עצמו, זיך אליין, וכי זה 'קונץ' (חכמה) לרמות טיפש?! (תורת מנחם כרך ג, עמוד 130)

פעם שאל אדמו"ר מהר"ש את אחד החסידים אודות לימודו. וענה הלה שלמד ש"ס או מסכתא פלונית. שאל אותו מהר"ש: זהו מה שאתה למדת בתורה, אבל מה לימדה התורה אותך? (תורת מנחם כרך ז, עמ' 313)

כ"ק אדמו"ר זי"ע סיפר בשם מו"ח כ"ק אדמו"ר הריי"צ זי"ע (תורת מנחם כרך י"ב עמוד 103): פעם נכנס איש אחד אל מהר"ש ל'יחידות' ושאל על דבר התיקון למי שנכשל בדבר מאוס ביותר. התבייש הלה לספר שהמאורע אירע אצלו, ולאידך, כיון שרצה תיקון הוכרח לספר לאדמו"ר מהר"ש על עניין זה, התחכם ואמר שיש לו ידיד טוב שסומך ובטוח עליו בכל הענינים, וכיון שהלה מתבייש לבוא בעצמו ולספר במה נכשל, ביקש ממנו שיכנס במקומו, מבלי לגלות את שמו, ולשאול תיקון על עניין זה.

הביט אדמו"ר מהר"ש עליו ואמר לו: לשם מה הוצרך לשלוח אותך? יכול היה לבוא בעצמו, ולומר, שהוא בא בשליחותך.

ועוד בה שלישיה: כ"ק אדמו"ר הרש"ב ואחיו, בילדותם, למדו פעם את הסוגיה במסכת קידושין בעניין אמה העבריה. הוקשה להם עניין מסויים. תוך כדי כך נכנס אביהם, רבנו המהר"ש, והסביר להם את העניין באומרו שזה שנים רבות שלא למד סוגיה זו.

כשסיים אדמו"ר מהר"ש לבאר את העניין אמר: איך יתכן ש'אמה העבריה', ילדה פשוטה, שהיא גם קטנה, יפלו במוחה טענות של ראשונים, גאונים, אמוראים ותנאים? אלא, סיים אדמו"ר מהר"ש, כאשר העניין נוגע, יכולה ליפול במוחו של כל אחד אפילו סברא של תנא (תורת מנחם כרך יח, עמ' 125). ■

ב"ה

לב לדעת
תפארת שמשון

השאלה החודשית

תלמידי לב לדעת המשתתפים בתוכנית השנתית בלקוטי אמרים מוזמנים לענות על שאלות בחומר הלימוד אחת לחודש, ולהשתתף בהגרלה על סדרת הספרים 'תורה אור ולקוטי תורה המבואר' - תורה ומועדים (8 כרכים).

השאלות יתפרסמו בקו הטלפון

08-9786892
שלוחה 2

ניתן יהיה להאזין לכל שאלה למשך יום אחד בלבד.

חודש ניסן
יום ראשון ח' ניסן
על הפרקים יג-כה

בכל חודש תתקיים הגרלה
על שלושה סטים בין העונים נכונה

מבחן מסכם

המבחן יתקיים בשבוע שאחרי חג הפסח
בכפוף להנחיות

פרטים מדויקים על אופן עריכת המבחן ומיקומו
יתפרסמו ביום ראשון כ"ב ניסן (אסרו חג)
במוקד הטלפוני של 'לב לדעת' 072-221-9050 שלוחה 3.

לקבלת שאלות חזרה ניתן לפנות לדוא"ל: lladaat@gmail.com

שו"ת עם רבני 'לב לדעת': 072-2219050
שלוחה 2, בימים א-ה, בין השעות 13:30-15:30, 21:30-23:00

לפרטים ויצירת קשר: 072-2219050
מענה אנושי בשלוחה 5, בימים א-ה, בין השעות 13:00-15:30

מייל: lladaat@gmail.com

סיפורו המופלא של היגע בתורה שהעפיל לדרגת גאונות בסוגיות עמוקות בכבשונה של תורת החסידות • מתוך רשימותיו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ זי"ע

בימי כ"ק אדמו"ר האמצעי, התרוממה קרן האברכים הצעירים בידיעת החסידות. כי אחרי צאת הפקודה כי כל האברכים הסמוכים על שולחן אביהם או חותניהם, יעשו להם קביעות ללמוד בכל יום חסידות לא פחות משלוש שעות ביום, הנה במשך הזמן התרבו בכל עיר ומושב כמה וכמה אברכים יודעי דבר בתורת החסידות.

כעבור איזה שנים התרבו ה'משכילים' בידיעת דא"ח, ורבים מהם נעשו למשפיעים ומלמדים בעיירות בכפרים ובישובים שונים. מה שפעל רושם עז בעדת חסידי חב"ד, כי נתרבה הידיעה והעסק בתורת החסידות.

"נשארתי כספינה בלב ים"

בעיר לעפלי, גר אחד מחסידי כ"ק רבינו הזקן, חנווני מוכר מלח, ור' יקותיאל שמו. הוא היה אחד ה'עובדים' הידועים, אבל השגתו בידיעת התורה בכלל ותורת החסידות בפרט, היתה מצומצמת ביותר.

פעם עבר דרך לעפלי אחד האברכים המשפיעים ויתעכב שם כשבוע ימים, ובכל יום ויום היה חוזר מאמר של כ"ק אדמו"ר האמצעי בעל-פה. במאמרים ההם נתבארו עניינים עמוקים עיוניים ביותר.

ובהיות האברך בעל כשרון נפלא בהשכלה והשגה ונוסף לזה דברן נפלא, אשר כל הגה היוצא מפיו היה מחוטב וברור מילולו, הנה פעל רושם עז על כל השומעים.

אמנם החסיד ר' יקותיאל, בהיותו בעל שכל לא גדול, לא הבין את המאמרים ההם. הדבר נגע אל לבו במאוד ודיכא את רוחו, והיה שפל בעיני עצמו מזה, ומייסר ומוכיח את עצמו בקריאת שמות של בוז.

החסיד, ה'משכיל' הנודע, ר' שמואל דוב נ"ע מבריסוב סיפר את אשר שמע מהחסיד ר' יקותיאל בעצמו בעניין זה: "הגע בעצמך - אמר ר' יקותיאל לר' שמואל דוב - אנכי הייתי אז כבן ארבעים, וכחמש עשרה שנה הייתי הולך לרבינו הזקן, ובכל משך העת למדתי לפי כוחי. והנה, חדשה נהיתה. בא אברך צעיר, אפרוח ממש, חוזר מאמרי כ"ק אדמו"ר [האמצעי] בזמרה ובחיות, ואני שומע ואיני מבין. מרגיש אנכי כי העניינים עמוקים במאוד, עניינים נפלאים, אבל אני אינני יודע מאומה.

"בכל יום ויום - מספר ר' יקותיאל - כשהנני שומע החזרה מפי האברך, שומע ואינני מבין, נעשה בשרי חדודים חדודים, כל מאמר ומאמר דכאני כמכתש במדוכה, וקראתי את עצמי בכל השמות של בוז, ואש הוצת בקרבי לידע את המאמרים להבינם ולהשיגם. ביקשתי את האברך כי יחזור לפני עוד פעם ועוד פעם, וגם השתדל להסבירני, וראשי עלי כבול עץ ומוחי אטום מלקבל כל אשר יסבירני האברך.

"שלשה שבועות עכבתי את האברך בביתי. בימים ההם עזבתי את החנות על בני ביתי ושמתי לילות כימים לייגע עצמי בהבנת העניינים אשר למדני האברך, אבל לדאבון לבבי לא עשיתי פרי. האברך נסע, ואנכי נשארתי כספינה בלב ים. עניתי בצום, בכיתי בכי רב באמירת תהלים, אבל אין שום תועלת. והלכתי לליובאוויטש.

"בבואי לליובאוויטש, הנה במשך התשעה חודשים מעת היותי שם לפני זה, נתהווה עולם חדש: כחמשה ששה מניינים אברכים שוקדים יום יום שעות ארוכות בלימוד החסידות, חוזרים המאמרים ומסבירים זה לזה.

"לליובאוויטש באתי ביום הרביעי לשבוע. בשבת-קודש קודם קבלת-שבת היה מאמר; ובשבת-קודש קודם מנחה, היה ביאור על המאמר שנאמר קודם קבלת-שבת. המאמר הבנתי וגם חזרתי מקצתו בעל-פה, אבל הביאור לא הבנתי, ומה נפלאתי כי האברכים ידעו גם את הביאור. צער גדול הצטערתי על אשר לא הבנתי את הביאור, וכל הלילה בכיתי מעומקי לבבי, וצמתי כל היום.

"ביום השני, כשנכנסתי ב'יחידות' לכ"ק אדמו"ר, סיפרתי לפניו מכל העבר עלי בביתי. כי עבר דרך עירנו לעפלי אחד האברכים המשפיעים וחזר המאמרים ששמע בליובאוויטש, המאמרים הרגילים הבנתי, אבל המאמרים שנתבארו בהם העניינים העמוקים לא הבנתי. סיפרתי כי

המאמר הנאמר בשבת זה הבנתי, וביאורו לא הבנתי.

"כ"ק אדמו"ר ענה: 'אין לך דבר העומד בפני הרצון'. ויסביר לי, דהגם דרצון הוא גם כן רק כוח הנפש ולא עצם הנפש, אבל בכוחו גם להטות את הנפש לגלות גילויים עצמיים בפתיחת הכוחות עצמיים והתפתחות החושים. ובפרט דהכוחות שלמטה מן הרצון כמו שכל ומדות, הנה הרצון פועל עליהם בגזירה ופקודה בדרך כוח עליון. וכאשר רוצים באמת - אז גם החושים מתרחבים.

"כאשר שמעתי מכ"ק אדמו"ר כי אין הדבר תלוי אלא ברצוני, החלטתי להשאר בליובאוויטש עד אשר אתחיל להבין. עם העוברים ושבים דרך לעפלי הודעתי [לבני הבית] כי איזה זמן אתעכב, ועל-כן ינהלו את החנות בעצמם.

"כארבעה חודשים יגעתי ביגיעה עצומה ביגיעת נפש וביגיעת בשר להרגיל את עצמי לחשוב עניין אחד כמה שעות רצופות, וביגיעת נפש לחזור על עניין אחד כמה עשיריות פעמים.

"טובה גדולה עשה לי האברך אפרים מסמיליאן, כי היה חוזר איתי המאמרים כמה פעמים בזה אחר זה, עד אשר יכולתי להתעמק בהבנתם. על הרוב הייתי מתבודד באחד משני המקומות: במרתף אשר מתחת הבית הכנסת הגדול; או על גבי התקרה מתחת לגג בית הכנסת.

"בחודש תשרי ההוא הרגשתי עצמי כבריה חדשה, ות"ל רחצתי את הקדרה ונעשיתי כלי לקבלה, ונסעתי לביתי".

מסיפור זה נראה מהלך רוחם של החסידים בימים ההם. כשנכנס ל'יחידות' ושמע כי תלוי ברצון, הנה לא זז ממקומו עד אשר תיקן במה שחסר לו, מבלי התחשב כלל בכמה יגיעה ועבודה עלה זאת לו.

> "מסיפור זה נראה מהלך רוחם של החסידים בימים ההם. כשנכנס ל'יחידות' ושמע כי תלוי ברצון, הנה לא זז ממקומו עד אשר תיקן במה שחסר לו, מבלי התחשב כלל בכמה יגיעה ועבודה עלה זאת לו"

מ'בול-עץ' למשכיל נפלא

כ"ק אדמו"ר מהר"ש, מספר לכ"ק אבי אדמו"ר הרש"ב, כי כ"ק אדמו"ר האמצעי היה מחלק את החסידים העוסקים בידיעת תורת החסידות וב'עבודה' לכמה פלוגות. היינו לבד החלוקה הכללית - 'משכילים' ו'עובדים', היה מחלק כל אחת מהם לכמה פלוגות - כמה סוגים ב'משכילים' וכמה סוגים ב'עובדים'. ולכל סוג מה'משכילים' וה'עובדים', כתב עבורם מאמרים וספר מיוחד. לסוג א' מה'עובדים' כתב ספר 'שער-התשובה והתפלה' חלק ראשון, חלק שני לסוג אחר וחלק שלישי לסוג אחר. וכן בסוגי ה'משכילים' - לסוג אחד כתב ספר 'שער-האמונה', לסוג השני ספר 'עטרת-ראש' ולסוג המעולה ביותר - ספר 'אמרי-בינה'.

[הספרים 'שער-היחוד' ו'שערי-אורה' הם כלליים, ונכתבו עבור כל החסידים. כי 'שער-היחוד' הוא ה'מפתח' דתורת החסידות, ו'שערי-אורה' הוא ה'אל"ף בי"ת' דתורת החסידות.]

ואת הספר 'אמרי-בינה' - כתב כ"ק אדמו"ר האמצעי עבור החסיד ר' יקותיאל לעפלער.

"הוא - ר' יקותיאל - היה בול-עץ. היה לו לב רגש והתפלל בהתעוררות טובה. כשכ"ק אדמו"ר האמצעי התיישב בליובאוויטש, והתחיל להתעסק עם האברכים בלימוד תורת החסידות, התקנא ר' יקותיאל והשתוקק גם כן להבין, ויגע ביגיעה עצומה עד שהביא עצמו להשגת העניינים הדקים ביותר.

"פעם הוקשה לי דבר ב'אמרי-בינה' שער התפילין פרק ל"ב [בעניין 'אור-ישר' ו'אור-חוזר', ובעניין התהוות החכמה מלמעלה מן החכמה המבואר בפרק ל"ז], ויגעתי בזה הרבה, ונכנסתי על 'יחידות' לכ"ק אבי אדמו"ר ה'צמח-צדק', והרצאתי שאלותי, וענה לי: 'כעת פה החסיד ר' יקותיאל לעפלער - והרבה לספר אודותו, ובתוך הדברים סיפר לי, כי הספר 'אמרי-בינה' כתב כ"ק אדמו"ר האמצעי עבורו - 'ושאל אותו וכל אשר יגיד תספר לי, ואז אשיב ואבאר לך'.

"דרכו של ר' יקותיאל היה, שהיה מאריך בתפלה, וצוויתי ליוסף מרדכי - אחד המשרתים - דכאשר הר' יקותיאל יגמור את תפלתו, יגיד לי.

"כאשר הוגד לי כי גמר תפלתו, נכנסתי אליו לבית הכנסת והרצאתי לפניו שאלתי. הוא התבונן כשעתא חדא ואמר: 'אני הנני חנווני, ודרכו של חנווני כשמבקשים אצלו סחורה ויש לו מה ליתן, מקבל המחיר תחלה ואחר כך נותן הסחורה. הסחורה יש לי, תן המחיר ואתן הסחורה'.

"שאלתיו: 'מה הוא המחיר?' ועניני, כי חפץ שאחזור לפניו המאמר דשבת, ולהסבירו במה שאינו מבין, ובמה שלא אדע אשאל את כ"ק אבי אדמו"ר ה'צמח-צדק', והסכמתי.

"אז ענה לי על שאלתי בטוב טעם ודעת מסודרה, אשר לא האמנתי למשמע אזני כי הדברים האלה יוצאים מפי איש כזה שהיה בינוני ואפשר גם פשוט בידיעת גליא שבתורה, ובכל העניינים היותר עמוקים בקבלה ובחסידות, דיבר בהם לרווחה בהסברים רחבים ובהעמקה גדולה.

"כשהרצאתי הדברים שהסביר לי החסיד ר' יקותיאל לפני כ"ק אבי אדמו"ר ה'צמח-צדק' אמר: 'החסיד ר' יקותיאל לעפלער הוא מופת חי על מאמר רז"ל 'יגעת ומצאת'. הרבה יגע. אבל מצא הרבה'.

"בערב ההוא בא אלי החסיד ר' יקותיאל כי אתן לו מחיר הסחורה כאשר התדברנו ואחזור לפניו המאמר. הוא הקשיב קשב רב. ראיתי איך חסיד מבוגר שומע 'חזרה' - כל איבריו 'שמעו'. וביקש כי ארחם עליו ולמחר בוקר בהשכמה אחזור לפניו עוד פעם.

"הבטחתי וגם קיימתי, ורק אז התחיל לסדר שאלותיו, אשר על הרוב מהם הוצרכתי לשאול את כ"ק אבי אדמו"ר ה'צמח-צדק'. ושבוע של עונג היה לי אז בהשאלות ותשובות ההם.

"ומן העת ההיא, הנה בכל עת בוא החסיד ר' יקותיאל לליובאוויטש, הייתי מתענג בחברתו. הוא זכר כל מה שראה מיום הראשון שבא לליאזנא בקיץ תקנ"ו, ומרגלא בפומיא: 'מדי שבוע הנני נכנס ל'יחידות' במחשבתי אל הרבי שאני רוצה'. כי זכר כל הפעמים שהיה ב'יחידות' אצל כ"ק רבינו הזקן וכ"ק אדמו"ר האמצעי וכ"ק אדמו"ר ה'צמח-צדק'.

"היתה לו ברכה מכ"ק רבינו הזקן על אריכות ימים, וחי קרוב למאה שנים".

אין דבר בפני הרצון

החסיד ר' שמואל דוב מבאריסוב מפליג לפני כ"ק אבי אדמו"ר הרש"ב בשבח החושים והכשרונות של החסיד ר' יקותיאל מלעפלי, ואומר כי משכיל נפלא ועמקן חריף ומסודר כזה לא ראה. ומעלה נפלאה היה לו, כי אהב את היגיעה במושכלות אהבה עצמית, ולא הפריע אותו שום דבר. כשהיה מעיין באיזה עניין היה סוגר עיניו ואוטם אזניו, ולא היה מבלבל אותו שום דבר בעולם.

"הסיפורים - אומר לי כ"ק אבי אדמו"ר הרש"ב - בהפלגת כשרונות וחושי החסיד ר' יקותיאל מלעפלי אשר שמעתי מהוד כ"ק אבי אדמו"ר המהר"ש, ואשר לכל זה הגיע על-ידי יגיעה עצומה, וביגיעתו פעל להתהפך מבול-עץ לבעל כשרונות וחושים נפלאים, עשו עלי רושם גדול בנוגע לסדר עבודתי".

הארכתי בכל זה, לבאר את האמת הגמור כי על-ידי עבודה ויגיעה יכולים להגיע למעלות היותר עליונות במעלת ידיעת המושכלות, ואין הדבר תלוי אלא באדם עצמו.

(איגרות-קודש כ"ק אדמו"ר הריי"צ חלק ג עמוד שסה;
קונטרס לימוד החסידות סעיף כא)

נשמרתא דאורייתא

ביאורים מתורת חב"ד לדף היומי

יומא כז–מ

התורה והמצוות שלפני ואחרי מתן תורה
פנינים לחג השבועות מהדף היומי

תורת האבות

מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם היו במצרים ישיבה עמהם.. אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה (יומא כח, ב)

לכאורה, אם למדו כבר תורה עוד לפני מתן תורה, מה התחדש אם כן במתן תורה, ומהו הרעש הגדול שהיה במעמד הר סיני.

אלא:

החידוש הוא בזה שזה הי' מתן תורה, "נתן לנו את תורתו", התורה **ניתנה** על ידי נותן התורה; לפני מתן תורה "לקח" כל אחד את התורה, בהתאם לכחו בשכלו וביטולו. אמנם בשעת מתן תורה **נתן הקב"ה** את התורה לפי אופן וכח הנתינה שלו. וכמו שכתוב בתחילת עשרת הדברות "**וידבר אלקים** את כל הדברים האלה **לאמר**", **לאמר** את ה"וידבר אלקים", (ועל דרך זה אחר כך, למד משה רבינו בהר את כל התורה כולה **מפי הגבורה ונתנה** כו').

ולא היה זה אירוע חד פעמי, אלא, **שבנתינת** התורה "הכניס" הקב"ה את עצמו כביכול בתורה וכמו שאמרו רז"ל (שבת קה, א לגירסת העין יעקב) שאנכי נוטריקון "אנא נפשי כתבית יהבית", ועד כדי כך שבשעה שיהודי לומד תורה בכל זמן ומקום שיהי' - צריך להקדים את האמירה **והברכה** "נתן לנו את תורתו", "אותי אתם לוקחים" (תנחומא אמור יז, הובא בתניא פמ"ז).

וזהו החידוש של **אתה נגלית** כו' שבמ"ת - לא רק שהיתה הוספה ועלי' לגבי לפני מ"ת, אלא שנפעל **חידוש שלא בערך כלל**: לפני מתן תורה, כשלימוד התורה הי' מצד כחו הפרטי, כח השכל וכו', מובן, שלקחו את התורה רק במידתו של הלומד ועד כמה שיש בכחו להשיג מחכמתו של הקב"ה; משא"כ לאחרי מ"ת, לימוד התורה הוא באופן שמתקשרים עם **נותן** התורה עצמו, שנתן והכניס את עצמו בתורתו.

(ע"פ לקו"ת במדבר טו, ג. לקוטי שיחות חכ"ח ע' 11)

מצוות האבות

קיים אברהם אבינו כל התורה כולה.. אפילו עירובי תבשילין (יומא כח, ב)

לכאורה אם כבר קיימו מצוות לפני מתן תורה, מה התחדש אם כן במתן תורה? ואם מה שהתחדש הוא מה שבני ישראל נכנסו לגדר "מצווה ועושה", מהו אם כן הרעש הגדול של מעמד הר סיני בקולות וברקים ויחרד כל העם?

אך הענין הוא דהנה קיום המצות של האבות לא היה בגשמיות, דאיך קיימו מצות תפילין שנאמר בה יציאת מצרים. אלא שהיתה עבודה רוחניית, והיינו בחי' הרצוא ושוב שלהם והמסירת נפש שלהם וזה היה עיקר עבודת האבות בקיום המצות בעבודה הרוחניית.

רק שלהיות שכל דבר רוחני צריך איזו אחיזה בגשמיות, לזאת היה אצלם עובדות בגשמיות, שהיו כעין הכנה וכלי אל עבודתם הרוחניית.

אבל במתן תורה ניתן לנו מצות מעשיות שהעיקר הוא העשיה ואמנם צריכה להיות כוונת המצות, אבל העיקר הוא העשיה ולא שהמצוה היא כמו הכנה וכלי לאיזה דבר אלא עצם העשי' הוא העיקר.

ובזה באה הבריאה לתכלית כוונתה, שהרי טעם הבריאה הוא שנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, והיינו על ידי קיום מצוות מעשיות בדברים שהיו תחילה תחת ממשלת קליפת נגה, והקיום הוא על ידי הגוף הגשמי והחומרי, וזהו דוקא על ידי המצוות שלנו אחר מתן תורה.

(ע"פ תניא פל"ד-לח. ספר המאמרים תרס"ה ע' רכ (של))

הכרח הישיבות בזמן הגלות

היו במצרים ישיבה עמהם (יומא כח, ב)

התורה אינה ח"ו ספר היסטורי', אלא כל ענין וסיפור, ואפילו כל אות שבתורה, מהווים הוראה לכל זמן ולכל מקום.

יש כאלה הטוענים, שעתה אין הזמן מתאים לקיום ישיבות. במצב קשה שכזה די גם ב"תלמוד תורה", ואם כבר ישיבות - לא ישיבות כפי שהיו בעבר כו'.

על כך היא ההוראה מגלות מצרים: שם, במצרים, הי' המצב קשה הרבה יותר מאשר עתה, ובכל זאת לא ערכו חשבונות ולמדו תורה. יתר על כן: לא זו בלבד שלא ערכו חשבון מהמצב הקשה של הגלות, אלא שגם אף לא ערכו חשבונות לאיזו דרגא מגעת התורה, אם לשורש הנבראים, או למעלה מזה. וא"כ, בימינו כשהגלות קלה הרבה יותר מאז, ולימוד התורה נעלה הרבה יותר מאז - ודאי שאין לערוך חשבונות, ויש צורך בישיבות.

וכן הוא בנוגע להחזקת ישיבות:

יש מי שטוען שעתה מצבו דחוק - דוחק במוח ודוחק בכיס - ורק כאשר יאכל, ישתה ויישן כל צרכו, וירווח לו בכיסו, אזי יתן לישיבה, ואף יבצע מסירת נפש ויתן את ילדיו לישיבה עד גיל שלש עשרה שנה.

צריכים לומר לו: מצרים היתה גלות קשה יותר. אפילו תבן משלהם לא הי' לבנ"י, והי' עליהם לשוטט במדינה זרה לחפש תבן, בשעה שהנוגשים עמדו עם שוט על הראש ועל הכתף, ולמרות זאת - תבן משלהם לא הי' להם, אבל ישיבות החזיקו.

(לקוטי שיחות ח"א ע' 96)

משיכת הנפש

הרהורי עבירה קשו מעבירה (יומא כט, א)

כי העבירה גופא היא מחמת התפעלות הנפש בהיות לפניו המעשה. אבל בהרהור הלא המעשה אינו לפניו, ומדוע מהרהר בזה, אלא מחמת שנפשו יודעת זה העונג ומרגשת בעצמותה לכן גם שאין הדבר מוכן לפניו מכל מקום הרי כל זמן שנפשו בו - הוא שם.

(מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' רמד)

פגם המחשבה

הרהורי עבירה קשו מעבירה וסימניך ריחא דבישרא (יומא כט, א)

דהנה הריח מעורר מן השינה ומן ההתעלפות, והיינו משום שמגיעים בהכחות עצמיים של הנפש שלמעלה מכוחות הגלויים, ולכן גם כשהכוחות הגלויים הם בהתעלפות, מכל מקום מעוררים אותם על ידי שנוגעים בעצם הנפש שלמעלה מהכוחות הגלויים.

וכמו כן לבוש המחשבה הוא לבוש הנוגע לעצם הנפש, משא"כ מעשה שהוא לבוש חיצוני מהנפש, ולכן הרהור במחשבה הוא יותר קשה ממעשה עבירה.

ועוד, דריח אינו כלה, דכמה שמריח וחוזר ומריח, אינו כלה הריח, ואינו דומה להטעם שהוא כלה כשאוכלים אותו, אבל הריח אינו נכלה לעולם.

וכמו"כ הוא במחשבה שהוא פוגם את הנפש ביותר, והתיקון שלה הוא קשה מגוף האיסור.

(ע"פ ספר המאמרים תרס"ג ח"א ע' רכה)

הפיכת הטבע

מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים (יומא כט, א)

לכאורה, דהצרות נמשלו בכל מקום ללילה, והגאולה ליום, ואם כן איפכא הווה ליה למימר - דאסתר נמשלה לערב, מה ערב סוף כל היום אף אסתר סוף כל הניסים שנמשלו ליום? (חדא"ג מהרש"א)

ויש לתרץ קושיית מהרש"א, דהנה נס פורים, היה נס המלובש בטבע באופן "שלא היה דבר נראה לעין שהוא למעלה מהטבע" (כמבואר בתורה אור דרושי מגילת אסתר), נס המלובש בטבע הוא נובע מן האור האלקי הבא בהתלבשות בעולם. אבל יחד עם זאת, שורש הנס הוא מהאור האלקי שלמעלה מהטבע, ואדרבא: הא גופא שהנס יכול להתלבש בטבע, הרי זו הוכחה שבשרשו הוא למעלה גם מן הנסים הגלויים, ולכן אין הוא "מוגבל" בהגבלה של למעלה־מן־הטבע, אלא הוא נמשך בטבע גופא.

המעלה של נס המלובש בטבע על נס שלמעלה מהתלבשות בטבע הוא - שנס המלובש בטבע הוא מהפך את הטבע גופא (ולא כמו נס שלמעלה מהטבע שהוא שובר ומבטל את הטבע אבל לא פועל בפנימיותו לשנותו ולהפכו), והרי זהו כל תכלית הבריאה, לשנות ולפעול בטבע גופא.

וזהו ש"אסתר" היא "סוף כל" הנסים", היינו, שהיא הסוף **והתכלית** של כל "הנסים" - להמשיך את הנס ואת גילוי האלקות **בתוך** ההעלם וההסתר של העולם, ופעולה זו היא (לא רק בחושך העולם הזה שיש לו שייכות והוא "בסמיכות" ל"אור", היינו בענינים הזכים והבלתי חומריים שבעולם הזה, אלא) ב"סוף כל הלילה" - בתכלית החושך והעלם ו"הסתר אסתיר" של עולם הזה, במקום שאין לו שייכות כלל ל"אור" [כמו "סוף כל הלילה" כפשוטו, שבו דוקא (לפני עלות השחר) חושך הלילה הוא ביתר התגברות מאשר במשך הלילה].

ואמנם ה"נס" עצמו הוא בחי' יום, אבל עיקרו הוא הפעולה בבחינת לילה כנ"ל.

(ע"פ אוצר לקוטי שיחות מועדים ע' 337)

ליבון עוונות

עבודת היום בבגדי לבן (יומא לב, א)

דהנה בחי' הלובן אינו כשאר הגוונים. כי הוא בחי' עצמיות של הדבר ואין כאן דבר נוסף רק עצם הדבר לבד. מה שאין כן שאר הגוונים שהם צבע שצובעים בו, כמו הצבע אדום הוא דבר נוסף על עצם הדבר שהיה לבן על דרך משל ועכשיו על ידי הצבע נעשה אדום, ונמצא זהו הרכבה על עצם הדבר, מה שאין כן גוון לבן שהוא עצמי ואינו צבע.

והנמשל מזה הוא כי הנה ידוע ענין אורות וכלים, שקודם שנאצלו הכלים לא שייך לומר על שפע אור א"ס שהוא קרוב לחסד יותר מחכמה, כי לאו מכל מדות אלין איהו כלל. רק אחר שהכלי הגביל את האור, אזי נעשה תמונה בהאור להיות אור החסד או אור הגבורה, שאז נקראת הספירה בשם זה דוקא. מה שאין כן האורות בעצמן, הן בחי' בלי מה - בלי מהות כו', שהאור הוא מעין המאור למעלה מעלה ממהות מדות, ואפילו ממהות המוחין.

וזהו ענין ההפרש שבין גוון לבן לשאר הגוונים. שבחי' לבן שהוא גוון עצמי ואין כאן דבר זולת עצם המהות, זה הוא למעלה בחי' האורות כמו שהם בעצמן קודם שנתלבשו בכלים, שעל זה מורה המראה לבן, שההארה והגילוי הוא אור א"ס ממש פשוט בתכלית הפשיטות. אבל כשהאורות מתלבשים בכלים ונעשה בחי' אור בכלי החסד או בכלי הגבורה, שהכלי מגבלת האור הפשוט ועושה בו תמונה, כמו הגוון והצבע ירוק או אדום הנעשה על דבר הפשוט כנ"ל.

והנה כפרת העוונות ביום הכיפורים נמשכת מעצמיותו יתברך שלמעלה מההשתלשלות. דכל הפגמים הם רק אחרי התלבשות האורות בהכלים, אבל "לפני הוי'" היינו למעלה משם הוי' - תטהרו, כי שם הוא למעלה מהפגם. ולכן עבודת היום וכניסת הכהן גדול לקדש הקדשים הוא בבגדי לבן דוקא.

(ע"פ לקוטי תורה אחרי כח, ג. מאמרי אדמו"ר הזקן תקע"ב ע' יד)

בירור הפנימיות לפני החיצוניות

והטבת שתי נרות קודם לקטורת (יומא לג, א)

דהנה ענין הנרות הוא, כי המדות העליונות הם חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד, ובמנורה יש ז' נרות כנגד ז' מדות. והנה בכל מדה ומדה יש זה לעומת זה בקליפה נגד הקדושה, והן יונקות מן הקדושה. כמו מאהבה שבקדושה נמשך בהשתלשלות המדרגות להיות תאוה גשמית. וכן מיראה שבקדושה יראה רעה וכעס וכה"ג. וצריך האדם לברר ולהפכם להתכלל בקדושה עליונה, שתהיינה המדות כולן לה' בבחי' בטול.

והבירור הוא על ידי החכמה, וכמ"ש בזהר דבחכמה אתברירו. כי החכמה הוא בחי' אור להאיר את המדות ולזככן. ולכן בלילה שהוא זמן החושך, היה צריך להאיר את כל ז' הנרות דהיינו להמשיך אור החכמה בכל מדה ומדה בפני עצמה, משא"כ ביום היה די בהדלקת נר הו' שהוא עיקר ההשפעה, וממילא היה נמשך אור החכמה בכל המדות.

והנה יש עולם שנה נפש, וכשם שהיה אהרן ממשיך המשכת אור החכמה בעולם שהן ז' בחי' ומדות עליונות שבסדר והנהגת העולם, כך היה ממשיך אור החכמה בנפש ישראל, שהם יוצאי ירך יעקב שבעים נפש נגד בחי' ז' הנרות, והם יוצאי ירך יעקב - יו"ד עקב, דהיינו בחי' יו"ד הוא בחי' חכמה, הנמשכת ומשתלשלת בבחי' עקב וסוף המדרגות התחתונות.

וזה היה ענין המשכת אהרן בהעלותו את הנרות, להמשיך בחי' יו"ד של יעקב הוא אור החכמה לבחי' עקב כדי שתהיינה גם מדות הטבעיות שבנפש הבהמית עולות ונכללות בקדושה.

אך הקטורת הוא ענין העלאת האותיות שהן במחשבה דיבור ומעשה לבושי המידות בחי' דומם. ואותיות דקדושה נקראים חומת בת ציון, חומה של אבנים, כמ"ש בספר יצירה שתי אבנים בונות שני בתים כו'. והנה האותיות שנפלו בגשמיות תחת ממשלת הקליפות וסטרא אחרא, אין להם עלייה על ידי המשכת אור החכמה, כי אין אור החכמה אלא במדות שהן בחי' רוחניות, אבל גשמיות האותיות אין להם עלייה כי אם על ידי הקטורת, שסממני הקטרת היו מדברים שאין בהם טעם כלל, ואינם ממין מאכל כלל, אלא בבחי' דומם, ובהקטרתן נעשה בחי' ריח העולה למעלה, שמשיב את הנפש אשה ריח ניחוח להוי'.

והנה הבירור דחכמה במדות צריך להיות תחלה ואחר כך בירור האותיות, מפני שהבירור צריך להיות תחלה בכוחות הפנימיים דרצון ושכל ומדות, ואחר כך בחיצוניות כלבוש המחשבה ודיבור. ולזה הטעם אמרו דהטבת ב' נרות קודמת לקטרת, כי זהו הכלל דאחר בירור כל הפנימית בנקל יותר להתברר גם החיצוניות הנשאר בצמצום כו', ודוגמא לזה הוא וידוי דתשובה, שתחלה צריך לעקור הרצון ומדות שבלב בשב ואל תעשה, ואחר כך צריך להתודות בפה דוקא לפרט חטאיו כי רק אז ועל ידי ווידוי בפה הרי הוא מתקן הצירופים הרעים שבחטאים שלו.

(ע"פ תורה אור וישב כט, א. שערי אורה ז, ב)

בירור ותענוג

וקטורת קודם לאברים (יומא לג, א)

דהנה הענין של הקרבנות הן ב' דברים הא' שחיטה וזריקת הדם, והוא לנגד אהבה דבכל לבבך בשני יצריך, אבל אברי התמיד הוא ענין השני בקרבנות, והוא הקטרת החלב לה', וכמ"ש וערך עליה העולה והקטיר עליה חלבי השלמים, שהחלב הוא בחי' התענוג שבנפש, שהוא למעלה מהדם שבו הנפש, כמו שאנו רואים באיש בעל תענוגים ביותר ישמן בשרו ברוב חלב, כמ"ש שמנת עבית כו', וכמו שאמר ריב"ז לאספסייאנוס, כי הכח והגבורה הוא בדם, והעובי והשמינות ובריאות הוא בחלב דוקא, כידוע שהמאכל נהפך לדם ומחזק כחות כל האברים, אבל החלב אינו בא מן המאכל הגשמי רק מן הטעם והתענוג שבו, כאשר יטעום ויתעדן נפשו ברוב תענוגי מיני מעדנים ואוכל לתיאבון.

והענין בעבודת התפילה הוא, דבכל לבבך הוא בחי' זריקת דם שבחלל השמאלי להפוך החום הטבעי שלא יהי' לו שום חשק ורצון זר בתאוות החומריות, אבל הב' הוא אהבה בתענוגים, להתענג על ה' בעריבות מתיקות ידידות עוז כו' בשמחה וטוב לבב, ותענוג זה הוא בחי' ענג האלקי שבנשמה, בהיות שמאד ערב לנפש האלקית עד שטועם טעם וענג נפלא באלקים חיים כמו בהרגשת ענג גשמי מטעם גשמי, וזהו עיקר יותר מהעבודה דבכל לבבך הנ"ל, ולכן בא אחר דם התמיד.

(ע"פ שערי אורה יד, ב - טו, א))

מיהו צדיק

ראה הקדוש ברוך הוא שצדיקים מועטין עמד ושתלן בכל דור ודור (יומא לח, ב)

לכאורה הרי צדיק הוא מי שזכויותיו מרובים על עוונותיו, כמבואר בגמרא ר"ה דמחצה זכויות ומחצה עוונות הוא בינוני, ורוב זכויות מקרי צדיק, והרי אפשר למצוא הרבה בכל דור שיש להם יותר ממחצה זכויות, ומהו הפירוש בכך שצדיקים הם מועטין?

ובהכרח שמה שאמרו שרוב זכיות מקרי צדיק אינו אלא שם המושאל לענין שכר ועונש, לפי שנדון אחר רובו ומקרי צדיק בדינו מאחר שזוכה בדין, אבל לענין אמיתת שם התואר והמעלה של מעלת ומדרגות חלוקות צדיקים ובינונים הוא כמבואר בגמ' סוף פ"ט דברכות, צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר ולבי חלל בקרבי, היינו שאין לו יצר הרע כי הרגו בתענית, או שהפך אותו לקדושה כדכתיב בכל לבבך בשני יצריך. וצדיקים אלו - מועטין הן.

(ע"פ תניא פרק א)

משולחנו של הרבי

התורה היא העיקר, ולא המסחר

חלק ממענה לאיש עסקים ששאל את הרבי שאלה תורנית. הלה הוסיף במכתבו כי אם השאלה אינה במקומה הוא מבקש מהרבי לומר לו זאת, על מנת שידע שעליו להתמקד בעסקיו ולא בדברי תורה:

הגע בעצמך: **אלפים ואלפים שנה** היתה נשמתו, שהיא היא העיקר אצל כל בני ישראל, עוסקת בתורה, ואחרי חיינו בעולם הזה הגשמי תחזור הנשמה להתעסק בתורה ולהתעמק בחכמתה שהיא אין קץ **לנצח נצחים**, אלא שבינתיים במשך איזה **עשיריות שנים** זימן לו הקדוש ברוך הוא עסק של מסחר. ואיך אפשר להביט על זה שזהו עסקו, ועניין התורה עניין נוסף?!

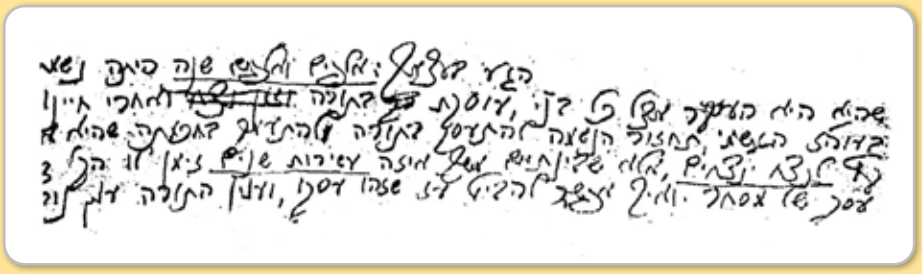

יפוצו מעיינותיך חוצה

ביקור בספריית 'מעיינותיך' / בנימין ליפקין

מהות התורה ופנימיות המצוות

מחשבת החסידות - תורה ומצוות • מאת הגה"ח רבי יואל כהן

מאמריו של הגה"ח הרב יואל כהן שליט"א, שהתפרסמו בשעתו בסדרה 'מחשבת החסידות', פותחים צוהר למעמקיה של תורת החסידות, וחושפים את האור הבהיר שהיא שופכת על עולם המחשבה היהודי.

מאמרים אלה נקראו בשעתו בשקיקה על-ידי קהל גדול ומגוון, שהוקסמו מהבהירות המופלאה שבה הוגשו נושאים בסיסיים במחשבת היהדות והחסידות. יכולתו הייחודית של הרב כהן להסביר דברים עמוקים ומופשטים ביותר, בצורה שכל אחד ואחד יכול להבין - הביאה את אור החסידות להמונים.

כושר הניתוח המיוחד שלו, כוח ההסברה הנדיר שניחן בו, עם המשלים והדוגמאות שהגר"י כהן יודע להביא על כל דבר מופשט ועמוק, לצד איזמל ההיגיון הבריא המאפיין את מאמריו - כל אלה הפכו גם את הדברים המורכבים והדקים ביותר לבהירים וברורים, כאילו היו מובנים מאליהם.

המאמרים האלה מבוססים על הנאמר והנכתב בתורת החסידות על-ידי רבותינו נשיאינו לדורותיהם. עיקרי הביאורים נלקטו ועובדו מתוך תורתו של הרבי, מאמריו, שיחותיו, רשימותיו ואגרות הקודש שלו.

מתוך סדרת המאמרים הגדולה רוכזו בספר הנוכחי - מחשבת החסידות / תורה ומצוות - מאמרים העוסקים בשני נושאים מרכזיים - התורה והמצוות.

הספר נערך מחדש על ידי הרב מנחם ברוד שהיה גם העורך המקורי של הספר במהדורה הראשונה.

החלק הראשון עוסק במצוות. חייו של יהודי מלווים לכל אורכם במצוות שהקב"ה ציווה אותנו בתורתו. תרי"ג המצוות מקיפות את כל חיי האדם, את ימות החול, השבתות והמועדים. בשוכבו ובקומו, באכילתו ובשתייתו, בביתו ובלבושו, במלאכתו ובמסחרו.

אדם הראשון ונח קיבלו מצוות. גם האבות קיימו מצוות, כדברי חז"ל. אבל המצוות שקיבלנו בהר סיני שייכות לקטגוריה שונה לחלוטין. המצוות האלה לא יכולות להשתנות, ואפילו הקב"ה עצמו לא ישנה אותן, כי הן מייצגות את רצונו העצמותי, שאינו ניתן לשינוי.

קיום המצוות מעורר שאלות רבות: איך צריך לקיים אותן, מתוך הכרה והבנה או מתוך התבטלות וקבלת עול? מה המקום של הכוונה והרגש בקיום המצוות? האם יש משמעות לקיום מצווה ברמה המעשית בלבד, באופן 'טכני' לכאורה?

גם שכר המצוות קובע ברכה לעצמו. מדוע חשוב כל-כך לדעת שיש שכר לקיום המצוות, בשעה שהשאיפה היא לקיים את המצוות שלא על-מנת לקבל פרס.

כל הסוגיות האלה נידונות בחלקו הראשון והעיקרי של הספר, המציג את העומקים הטמונים במצוות, לאור תורת החסידות.

החלק השני מבהיר את עניינה של התורה - ביאור משמעותם של ה'גליא' וה'סתים' שבאורייתא, או במילים אחרות: התורה כפי שהיא למעלה, בעולמות העליונים, וכפי שניתנה לנו בעולם הזה.

הכרת המושגים הללו לאשורם סוללת לפנינו את הדרך להבנת שורה ארוכה של מושגים הקשורים במהותה של התורה. למשל, איך מיישבים את הקביעה שהתורה היא תורת אמת וכל מילה שמופיעה בה היא אמת אלוקית, עם העובדה שיש בתורה דעות שונות ומנוגדות זו לזו? מה משמעות הכלל 'תורה לא בשמים היא'; מה מעלת ההלכה לעומת שאר חלקי התורה; ועוד.

מעבר לכל זה מעניק לנו החלק הזה של הספר הבנה בסיסית בגישה הראויה ללימוד התורה, וכיצד יהודי אמור להתייחס לתורתו הקדושה של הקב"ה.

בספר החדש נערכו המאמרים מחדש, בחלוקה מסודרת לפי נושאים, כשהסוגיה נבנית נדבך אחר נדבך. הקורא מקבל תמונה רחבה, המקיפה את תפיסתה של תורת החסידות בנושא.

ספר זה יעורר עניין לא רק בקרב שוחרי תורה וחסידות והמוני בית ישראל, אלא גם לומדי חסידות ותיקים יפיקו מהמאמרים תועלת רבה, בזכות התמונה הרחבה הנפרשת בהם וההסבר הבהיר של מושגי החסידות.